

Breidaksi Arved:

„Setomaa vald üteh RMK ja kaitsõväega' tegevä' vahtsõst kõrda Voropi küläh innist Petsere Lõunõlaagri Säitsmemäke.“

lk 2

Seimi Anneli:

„Õga lats, kiä' löüd muusiumist hüvvämiilt, avastamist vai palakõisi hindä juuriga', om tuu kuuh-tüü kõgõ suurõp väärtüs.“

lk 3

Ree Kai:

„Seto Kõogi Klubi õdagidõlõ oodõtas kõiki, kinkõl om tiidmisi, mälestüisi vai jutta erinevist pühhiao söögest, kombist.“

lk 4

Setomaa

Hind 2 eurot

Mai 2026, nr 5 (438)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Rattafest ja kogokunnafestival kohtusi' muuseumiüüga

Ku Setomaal midägi väega tähtsät kõrraldadas, sis kimmähe mitu sündmust üte pääväga, nii õt ku olõet teküs vai huvilinõ mitmõ ala pääle, sis panõt hummogu hinnäst aiksahe rõvilõ, seto rõvilõ, tuu olõ-i niisama, õt viskat pääle midägi käeperäst, ni piliset hõpõga üttemuudu üüni vällä. 16. mai oll' Obinitsah õkva sääne päiv.

KAUKSI ÜLLE

Hummogu kell 10 oll' küläkeskusõ kõrväl laada ja opitarõdõ jago jo kõik üles ehtet ja kogokunnafestivali „Elu tähtsatest asjadest“ vallalõtegemisõs valms. Pääväjuhõs oll' pallõid Obinitsa kohalik muusik, OUT tiatre näütlejä ni ettevõtja Blumi Priit.

Avasõna' ja tervitüse' ütli' vallavanõmb Kudre Raul ja Võromaa Arõnduskeskusõ juhatusõ liigõh Tootsi Tiit. Mokornulga kuur laul' vanno ja vahtsidõ sõnnoga seto laulõ ni rahvas nakaš ka jo kokko korjuma.

Obinitsa Uus Teater ehk OUT tiatre oll' lubanu ka hinnäst tutvustada'. Mi vasta ka hõste kogokunnafestivali põhimõtõtõlõ – mi olõ ka taaskasutusõ, kohaliku ja kokkohoidliku elomoodu pääl vällä. Kuna aga mi esinäütlejä' oll' vällä müügi-lette vai opitarõdõga, sis tullgi mul näütlejä, pääväjuht Priiduga tutvusta' etendüst „Kui

Seto tandsuvägi Tormi Pireti iisvidämisel kepsut' jalga Obinitsa kogokunnafestivalil.

Sundelli Harri pildi'

Sa mind enam ei armasta“ ilma steeni ette mängmäldä'. Etendüs om pühendet Pipi Pikksuka 80. hällüpääväle ja ABBA muusikalõ. Om, midä kaema tulla'.

Festivali pääkülälinõ oll' üle kõgõ ilma kuulõs sinidõs majandusõ iistkõnõlõja Gunter Pauli. Timä oll' jo tulnu läbi Võromaa ni esinenü eelmisel pääväl Obinitsah Setomaa kuulõ latsilõ, noorilõ ni oppajilõ. Timä jagi ummi kogõmuisi kõigi põlisrahvidõ võimaluisist uma kultuuri alusõl hinnäst ar majanda'. Oll' hüä kuulda' näütit kohalikust muusikast vai kunstist ku kogokunna majandusõ vidäjäst. Oll' hüä kuulda', õt ka seto leelo veduris olõkit om

Setomaal mõistõtu. Opilaisilõ soovit' tä jutusta' lugusit umast kultuurist, mia' inspiirivä', pandva' mõtlõma ja väärtüstämä ummi juuri ja nuidõ põhjal luuma ni majandama.

Obinitsa küläkeskusõ man oll' viis loengidõ ja opitarõdõ telki vai lavva. Rahvas jagonõs nuidõ vaihõl lakja.

„Mahhe ja mooska“ telgih oll' näütes Guerrini Triinu tüütärõ permakultuursõst elost. Sääl oll' juttu elosast mullast, sigurikohvi kasulikkusõst ja rabarberi hapust ni makõst. Sääl telgih jai' ummi tarkuisi viil Veromanni Eve, Orru Hans ja Külveti Airi.

Tõõsõ telgi teema oll' „Mis üle jääs, pruugitas ära“. Laanpere Margit tutvusf kompostkasti teemat, Maarja Öpik mul lah olõva elo olulisust. Aire Orula tüütärõ nimi oll' „Prügi

aardeks“. Orava Kairi, mi kandi esiparandaja ni OUT tiatre staar, pand' tüütärõ päälkiräs „Tiki' soki' terves.“

„Päätähtsä asja eloh“ oll' ka menukas lava. Kõgõ inne sai täüs hapatamisõ tüütärõ, midä võtt' iist Köva Egle.

Velle Tõlli teema oll' kliimamuutuisis valmisolõk ja Kätri Kalk opas vaharõivast valmistama.

Kell 11.30 allkirästävä' viis Võro maakunna umavaltsust kuuh Setomaa Liidu ja Võromaa Arõnduskeskusõga vahtsõ maheleppõ. Tuu sisu om koolisüüke kõrrast suurõmba jao mahedas luuminõ.

Kogokunnapõhitisõ oppõ teema oll' ka kuum. Setokeelidest vällähõpmisrühmäst Verskah kõnõl' Teervalto Janika. Haanima kogokunna kogokunnatundi tei' Riina Reha ja

Triinu Rõõmusoks. Kultuuri-programmih oll' viil seto tandsu' ja Nedsjäjä Külä Bändi kontsert.

Vihm nakaš nessimä allõs lõpupoolõ, Gunter Pauli loengu aigu küläkeskusõ saalih.

Mina inämbüesest opitarõdõst õs saa' osa võtta', joosi lipuväljakulõ Obinitsa galerii ette, õt katõ tunni joosul võtta' vasta 2000 Rattafesti rattasõitjat ni tutvusta' näile Obinitsa. Obinitsast om nii pallõ kõnõlda', õt katõst tunnist jäi vähätsõst. Minno aviti' Kunstizaali tutvustamisõl ni käsitüü ni raamatidõ müügiga tütar Päivi ja timä kuldnõ retriiver Ustav, kiä oll' vaest soo päiv mii kandi kõgõ inämb häältsemist saanu elläi.

Sooviti jalgratturitõl sõita' tuu 500 meetrit, õt visada' silm pääle ka kogokunnafestivalilõ.

Ku ma perähpoolõ sinnä' tagasi joudsõ, sis oll' kõik Seto Kõogi ja muie söögipakjidõ ala tihtsält täüs õnnõlikkõ seto söögi süüjit ratturit.

Loomulikult oll' päiv viil poolõ pääl. Sai tettüs kipõ külästüs Uusvadah elävä kunstniku Rumbi Sirje sünnüpäävävastavõtulõ ja säält kii-rusta' Obinitsa muuseumi muuseumiüüle.

Laulimi viil kats jako seto laulõ Mokornulga kooriga, tutvustimi ehtit, kel peritüisi, kel vahtsit, soo ilma aigu tettüid.

Kavah oll' viil kolmõ põlvõ naisi ehtidõ teemal usutlus, midä võtt' iist mi kandi juuriga aokiränik Mõttusõ Mirjam. Timä püüd' vällä uuri' Sarvõdõ saladuisi, a selgus tull' tasa-pisi. Sarvõ Öiõ näüdäs pilte uma suguvõsa ehtidõ kandmisõst pidol ja äripääväl. Tunnist, õt seto lavakultuur om ehtidõ kandmisõ muudu nii mõotanu ku alalõ hoitnu. Sarvõ Maafa pand' süäme pääle, õt seto rõivit tulõ kanda' nii, õt kõik om olõmah ja istus inemisõlõ hõste. Sarvõ Sädeli kandsõ umavalmistõt vanikut ja tunnist, õt om rassõ kogokunna kriitikak vai arvustamist kuulda', a tuu käu kultuuri hoitmisõ manõ ja tulõ ar kannaha't.

Oll' kullõmah ka seto kultuuri elopõlinõ 90-aastanõ hoitja Višnevi Miralda, kinkõ latsõ-lats om Obinitsa muuseumi ehtenäütüse kunstilinõ säädjä. Miralda tennäs ilosa kontserdi ja huvitavidõ vestluisi iist.

Rahvas jäi viil kuukõ süüma ja jututama, a mu päiv lõppi keskkunnateemalidsi unõ-nägõdõga ja inne kesküid!

Mõttusõ Mirjam meelütäs vällä kolmõ põlvõ Sarvõ ehtidõ saladuisi.

Maheleppõ allkirästämisõ huuh.

Gunter Pauli loeng küläkeskusõh.

Seto tikandinäütüs Rõugõ raamadukogoh

23. aprillil oll Rõugõ raamadukogoh näpotümeistri Riit-saarõ Raili seto tikandi näütise avaminõ.

Raili, kiä om aestagakümnit olnu' Obinita koolih näpotüüpaja, kõnõl tuust, kuvvamuudu naas pääle timä huvi seto tikandi vasta. Timä imä Emmi oll ka' kangakudaja, kindidõ ja kaptidõ kudaja, umblõja.

Raili tutvust seto tikandi rikast iloilma – kirä', sümboli' ja värmi'.

Kotusõpääletulnu' sai' lüh-kokõsõ ülekaehusõ vanõbist ja ka' vahtsõbist seto rõivist.

Väiga' huvitav oll tiidasaaminõ, õt värmilinõ seto tikand om mõlõbalt puult ütesagamanõ – tuu näütäs tegijidõ tarkust ja kõrralikkust.

Mu' puult sai jaetus valik tikanditeemalisi raamatit. Huvilisõ' sai' kaia' näpotüü-raamatut „Seto tikand“, koh om tävvelik oppus, ja tööõnõ oll lat-silõ mõtõld värmiraamat.

Näütüs om kaemisõ jaost val-lalõ 30. juunini'. Tulõ' kaema seto näpotüü illo!

RIITSAARÕ RUTT

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Riit-saarõ Raili ummi latsiga Rõugõ raamadukogoh näütise avamisõl. *Kauksi Ülte pilt*

Mi käve kaemah Rikka Ivvani tallo

Rikka Ivvani talo pidä timahava 150. sünnüpäivä ja peremiis Ain ja pernaane Sigre olli' kokko pandnu' huvtava ja oppusõlisõ taloello tutvustava programmi.

Verska latsiaialatsõ' sai' tutvust tetä' talohuunidõga' ja kohaligõ traditsioonõga', kaia' täütä tegemist, kavvu' Küllätüv' tsässonah ja tetä' tutvust eläjidõga'. Kõigilõ muidogi' miildü' sõbraligu' kassi' ja ilosa' lamba', hainamaal juuskminõ ja

mitmõ' mängulitsõ' tegevüse'. Pererahvas pakk meele pillimängu ja rabarberilimpsit.

Tuu oll väiga lustilinõ, õpõtlik ja huvtav hummogupoolk! Aitumma meid vasta võtmast ja kosttamast!

Mi soovi talolõ pikkä ikä ja pallõ huvtavvi tegemisi ka' edespididsõst!

TUIGA ELIS

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Verska latsiaialatsõ' Rikka Ivvani taloh küläh. *FB pilt*

Talgulisõ' vallutasõ' Säitsmemäke.

Breidaksi Arvedi pilt

Petsere Lõunõlaagrih tetäs vahtsõst võimsa maamärk Säitsmemägi

Setomaa vald üteh RMK ja kaitsõväega' tegevä' vahtsõst kõrda Voropi küläh innist Petsere Lõunõlaagri Säitsmemäke, võimast maamärki, mia tulõtas miilde Setomaa tähtsät rolli Eesti riigi kaitsmisõlõ.

BREIDAKSI ARVED

Petsere liina küle all oll inne Toist ilmasõta Eesti Kaitsõväe laagri, koh 15 aastaga joosul olli' suvitsõl aol tuhandõ' Lõunõ-Eesti aotiinjä'. Sääl välläoppõl olnu' 7. jalaväerügemendi sõduri' tei' Lõunõlaagri mäeküle pääle uma väe-jaõ märke – suurõ valgist kivest numbrõ säidse, mia vannu pilte päält kaieh jo kavvõ paistu. Šool aastagal, ku 1926 tett Lõunõlaagri luumisõst saa sada aastakka, saa aolulinõ Säitsmemägi' kõrda tett üteh uhkõ kividse nummõr säitsmaga'. Säitsmemägi saa olõma ütteeigu nii mälestüsmärk innidsele välläoppõlaagrihõ ku ka' kaemisilõ Seto Külävüü turismitiikunnal.

„Tuuperäst, õt Lõunõlaagrih olli' oppusõl päämätselt Võro ja Petsere väejaõ, sis ma usu, õt pallõsidõ kagueestläisi vanaesä' vai vanaano' omma' siih sõaväesuvõl olnu,“ kõnõl Säitsmemäe kõrraldamist iist vidänü' RMK luudusvaht Valgu Toomas. „Ma usu, õt Säitsmemäe kõrda-

Säitsmemäe talgu juht Valgu Toomas.

teginõ olõs õkkapiteh väerilinõ mälestüsmärk nii laagrihõ ku innitsilõ miihilõ.“

Mai edeotsah tä hõigas vällä kivvekorjamisõ mäekaldõlõ Säitsmemäe numbrõ tegemisõ jaost. 20–30 cm läbimõõduga' kivve sai' 5. maist kooni' 20. maini' tuvva' kõik nuu', kiä' tahtsõ' Säitsmemäe kõrdategemist avita'.

„Mi ooda kõiki inõmisi, a kõgõ inäbä nuid, kinkõ sugulasõ' omma' siih laagrihõ kunagi' tiinnü', kivve tuuma,“ kõnõl Valgu Toomas mai edeotsah. „Šoo olõs õkapiteh tähtsä mälestüs siih umal aol umma riiki tiinnü' essilõ ja vanaessilõ.“

1926. aastagal oll Petsere Lõunõlaagrih umbõs veerändsata eri otstarbõga' hoonõht, minkõ sõduri' eis' ehitit'. Peräst Toist ilmasõta võtt laagri üle

Punaarmee ja 1950ndäil aestagil häõt vai lask eestläisi tett huunil lagonõda'. Kattõ ka' kivvest säidse. Kotus jäi Vinne väe puult puulkinnitset kotusõst ja aigupiteh kasvi sinnä' mõts pääle.

„Šoo om mi väigokõnõ alostala, lugu tuust, kuvvamuudu Eesti ehit hindä kaitsõväke üles. Mi püvvä hindä aoluku alal hoita,“ ütõl Setomaa vallavanõp Kudre Raul.

Timä kõnõl, õt Säitsmemäe kõrdategemisõl om ka' laep mõtõh, ku üte kaemisilõ manotegeminõ Setomaaalõ. Eesti-Vinne parhillanõ kontrolljuun juusk Säitsmemäe lähkõst umbõs 500 meetri peräst müüdä Piusa jõkõ. „Mi näütä hindä siih olõkit, õt mi olõ üle piiri olõmah,“ selgit Kudre. „Mi elä siih, mi julgõ siiä' tulla' ja mi kutsu ka' külälisi siiä'.“

Ku Säitsmemäele tetä' näütüest kaemistõrn, sis pais-tusi' säält üle piiri nii Petsere kloostri kupli' ku Petsere raud-tiijaam, mia nii setokõisilõ ku eestläisilõ om olnu' Kudre sõnnul väiga' tähtsä.

Edimätsõ' kivi' tuudi Säitsmehe jo inne, ku kogominõ vällä hõigati. 3. mail tull Säitsmemäele päält 40 talgulitsõ, õt ütehkuuh kõrrasta' kaldõh Kaugitii viiri, kõfada' kokko ossõ, ehitä' sild ja värmi' valgõst piirikivve. Mitmõl talgulitsõl oll üteh vöödõt uma kivi, minkõ tä sai eis' Säitsmehe panda'.

Hulga tulõjit näüdäs, õt ku tähtsä om šoo ettevõtmõnõ. Abih oll nii väigokõisi latsi ku ka' vannu inõmisi. Tulti appi lähõbist küllist, oll kaitsõliitlasi, innitsit ja parhillat siirigimõtsa tüülisi, Setomaa latsiaia ja kooli tüülisi üteh peridõga'. Tujo hoit üleväh Vabariigi Pillimiis Valgu Toomas. Peräst tüüd süüdi ütitselt ruuga ja tetti tsõõr kaugiraal.

Õt Lõunõlaagrist jää-äs okupatsiooniestagil pia midägi' perrä, tuuperäst om Matsuri-Sesniki tii veereh Säitsmemägi ja tuu man piatuskõtus parhilla' viil laebalt rahvalõ tundmalda', tiidmäldä'. Kavvõbast tuljal tasõs tuu üleslõudmisõ jaost võtta' appi kaardirakõnduisih otsing „RMK Lõunõlaagri lõkkekoht“.

Säitsmemäe pidolik vallalõteginõ om 21. juunil kell 12.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Setomaa Muusiumi' teevä' ussõ' vallalõ kõigilõ latsilõ

Setomaa Muusiumi' alosti' kuuhtüüd Eesti Muusiumidõ Ühingu ja hüätegevüsfondiga' Avida Latsi (Aitan Lapsi), õt tuvva' muusiumidõhe inäbä latsi ja nuuri üle Eesti. Kuuhtüükokkolepeh sõlmati aprilli edeotsah.

SEIMI ANNELI

Setomaa Muusiumidõ direktor

Viimätsil aastagil om mitmidõ kuulõ ja perridõ jaost lännu' oppõkaukõ ja muusiumidõ külästämisõ kõrraldaminõ keerolitsõst. Kõgõ suurõbast takistusõst om sagõhõhe transpordi ja programmõga' kõudet kulu', tuuperäst jäävä' mitmõ' hinnalitsõ' kultuuri- ja hariduskõgõmusõ' latsil saamalda'.

Siih tull appi Eesti Muusiumidõ Ühing, kiä' otsõ lahenduisi ja võtt kuuhtüühü viis muusiumi, näide siäh ka' Setomaa Muusiumi'. Kuuhtüü tsiht om, õt koolilatsõ' saasi' liki muusiumihariduslikõlõ programmõlõ, a osavõtõmisõ raha-

Verska talomusium oppas vannu töid.

Breidaksi Arvedi pilt

list piiri lastas madalabast.

Setomaa Muusiumi' anni' kuuhtüükokkolepeh lubahusõ vasta võtta' kooni' 300 opilast perioodil 1. aprillist kooni' 30. juunini' 2026. Külästüse' omma'

tävveligult hüätegevüsfondi Avida Latsi abiga' ja katva' osavõtutase kulu'. Projekti toetus kata-ai sõidu, söõgi õga toisi lisateenusidõ kulust.

Edimäne hüä näideh kuuhtüüst oll, ku Melliste kuul käve Setomaal ja oll ka' vanaao töie ja tegemisi programmih. Tuu olõ-õs niisamata jutu kullõminõ vai ekskursioon saalih – latsõ' sai' eis' tetä' talotõid,

pruumi' vanaoolitsi töid tetä' ja tunda' ello ja olõmist säänestmuudu, ku tuu innitsel aol Setomaal oll.

„Mi kõnõlõ, mia' taloh om, mäntsest aost, mäntse' huunõ' siih omma', ja mi näütä kolmõ tähtsät tüüd,“ kõnõl Melliste opilaisilõ muusiumi giiditüüd tennü' Lövi Laine. „Keväjätsel aol oll õks tuu, õt sitt oll vaia puhmõ ümbre panda.“

Tõõnõ nuurilõ tutvustõt tüü oll puiõ löikaminõ, midä innitsel aol tetti sullõ-mullõ saega'. Puiõ lahkminõ ja riita pandminõ.

„Kolmandas mösu mõskminõ,“ kõnõl Lövi Laine. „Mõsu mõsta-as õnnõ keväjä, a ku vaia oll, puulpühäl, ja panti aia päälõ kuioma. Ma arva, õt liinast tulnu' ja parhilladsõao latsil om tuu huvtav, selle õt mõsu mõstas no' massinaga' ja sitavidämistöid tiidä-ai midägi.“

Kõgõ suurõbat elevüst tekütü' Melliste nuuri jaost sitavidämistöid. Peräst edimäist võõristust ja õhuh olõva haisuaga' lepmist saadi hunkust vaia minev sitt karo päälõ nõstõt ja musta'sitiga' tulõva' Verska talomusiumih õool

süguselgi' vitaminiirikka'.

Latsi ausa elevüs, uudishimo ja hüämiil tei' päävä eis-sagamatsõst. Säntse' kibõnakõsõ' näütäse', õt ku tähtsä om anda' latsilõ tunda' ja tetä' perüs tegemisi. Tuu oll projektilõ illos edimäne „tsirgukõnõ“ ja and kintüst toolõ, õt säntsit kokkoputõmisi kultuuri ja perändiga' om väiga' vaia.

Süäme tekk lammäst viil tuu, õt talomusiumi edimäne direktor Lövi Laine lei ka' käe' külge ja tull appi programmi läbi viimä. Timä kohalolõk kõüt umavaihõl kokko innidse, parhilladsõ ja tulõvatsõ ao – perimüse kandja' ja vahtsõ' avastaja'.

Setomaa Muusiumidõ täämbätsõ direktorina ma usu, õt ütidsõ ettevõtõmisõ' avitasõ' kasvata' latsi huvvi aoluu, perimüse ja kohaligu kultuuri vasta ja pakva' miildejäävit läbielämisi välähpuul õgapäävast kooliello. Õga lats, kiä' löüd muusiumist hüvvämiilt, avastamist vai palakõisi hindä juuriga', om tuu kuuhtüü kõgõ suurõp väärtüs.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Seini Lisette – lõputüüst näütüseni' Verska tsäimajah

Seini Lisette tull mu mano ja pallõl, õt ma nakasi' timä Korgõba Kunstikooli Pallas lõputüü juhendajas. Täl oll lõputüü teema mõtõh portretiiri' seto noorõbat põlvkunda. Tüü päälkiräst sai: *Setomaa noored kui kultuuri edasikandjad: valikud ja väljakutsed kaasajal.*

Ma avalda siih jupikõsõ aamõtligust juhendaja hinnangust lõputüüle:

„Teema sügävap uurminõ huvtas Lisette tuuperäst, õt täl om võro-seto juuriga' ja tälle lätt kõrda seto kultuuri järepitev alalõhoitminõ. Tuuperäst, õt ma eis' olõ aokiränik, aolehe Setomaa toimõndaja ja ma pia ütõhe uma kaasaga' Obinitsa kunstigaleriid, mul hindäl om ka' kuus last (vannusõh 40–18), ma olli nõuh nakkama juhendajas.“

Teema om mullõ hingelähedäne ja tuu om väiga' vajalik ka' seto kultuuri ellojäämisõlõ. Mi naksi kuuhtüühü. Mi löüdsõ, õt kõgõpäält om vaia tetä' sissekaehus seto kultuuri ja perimüiste. Lisette tüüt läbi UNESCO kultuuriperändih olõva' leelo materjali', Seto rahvarõiva raamadu, uurõ rahvakalendripidõstuisi. Mi panni kokko küüsümüse' noorilõ portreeritävilõ ja sordõ paarikümnest aktiivsõbast noorõst vällä portreeritävä'. Nuuri om nii Talinast, Tartost, Viländist ku ka' Setomaalt.

Lisette nakas kõrraga' nuuriga' kokko saama ja näide käest küüsümüisi küüsümä. Tä käve lihavõõtõ aigu Obinitsah ja tekk tuust pildiseeria, minkõ täl pand sotsiaalmeediahe üles. Üritüsel täl sai tutvust mitmõ seto noorõga', kinkõga' tekk peräst kuuhtüüd edesi. Lisettel olõ-õs

lihtsa löüdä' pildistämisõ jaost aigu mitmõh kotosõh, õt näist pildi' ar' tetä'. Mõni jäi haigõst, mõni reise kohegi' ar'. Tuuperäst jäi plaanit pildistämisi vähäbäst.

Lisette eis' arõnõsi tüü tegemisõ joosul kipõlt edesi. Lugõmisõ joosul täl tekk teema hindäle hõste selgest ja sai toisi nuuriga' ilostõ ütõ lainõ päälõ ja mis kõgõ tähtsät, täl tekk näist väiga' kõrralitsõ' portreepildi'. Ma tunnõ kõiki näid nuuri ja või üldä', õt Lisette om hõste kinni püüdnu' näide olõki.

Lisast oll viil tuu, õt kõigi nuuri vanõba' tundsõ hüvvämiilt, õt näide last panti tähele ja kaasati.

Ma' ku aokiränik tunnõ Lisette tüüst hüvvämiilt. Täl om mõistminõ ja tahtminõ hindäle selgest tetä' kultuuri tagamaa'. Tä sai kätte kõigilt intervjuu' ja täl tekkü' umavaihõlisõ' läbi-saamisõ' ja tuu kõõ päält tull erilinõ tulõmus – täl õnahtu kinni püüdä' parhillatsõ noorõ kultuurihing.“

Ma lõpõdi uma hinnangu säänestmuudu:

„Ma olõ kindlahe huvitõt pildinäütüse näütämistöid ka' Setomaal ja kokkovõtõh olõs vaia panda' aolehte Setomaa. Muidogi' võisi' kandidiiri' Seto Instituudi õgaestagatõsõl setoteemalitsõl lõputõie võistlusõl.“

Ja säänestmuudu om kõik lännu'gi! 2. augustini saat Verska tsäimajah kaia' Lisette näütüst.

Kõrdaminekit Lisettele ja aifumma hüä kuuhtüü iist ja ma looda, õt tulõ viil manogi'!

KAUKSI ÜLLE

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Kiigemägi Silvia.

Seini Lisette pilt

Seto Tsäimajah om kaemisõst vällä säet uurimuslik pildinäütüs seto kultuuri panustanu' noorist

Seto Tsäimajah om kaemisõst vällä säet Seini Lisette pildinäütüs „Setomaa noored kultuurikandjad tänapäeval“, koh omma' parhilladsõ Setomaa noorõ' ja näide kaeminõ tulõvikku perimuskultuurih.

Näütüs sündü lõputüü „Setomaa noored kui kultuuri edasikandjad: valikud ja väljakutsed kaasajal“ joosul, koh nuur pildistjä Seini Lisette uurõ Setomaa nuuri, õt kuis nä ummih tegemisih kultuuri alalõ hoitva' ja mäntse' välläkutsõ' näil tuu joosul omma' olnu'. Dokumentaaltüünä om täl näidega' kõnõlnu', küüsünü' ja pildistänü' säidset nuurt inõmist, kiä' omma' kogu-kunna jaost võtmõtähtsüsegä'. Sein näütäs kaejilõ kõgõ tähtsät: „Soo uurimusõga' ma otsõ vastusit, a tahtsõ ka', õt nä pais-tusi' vällä, kinkõst sõltus, kuvvamuudu Setomaa kultuur tulõviguh eläs. Soo tüü kand ka' etnograafilist väärtüst, selle õt ma hoia alalõ tulõvigutegijit näide edespididse tii edejaoh.“

Seini Lisette (1999) om nuur pildistjä, kiä' uma loominguh tegeles kultuuri,

dokumentaalistika ja lavastusõ teemadõga'. Timä töid iseloomustas huvi identiteedi ja kuuluvusõ vasta, kõgõ inäbä nuuri kontekstih. Tä uur läbi näõpildi, õt kuvvamuudu inõminõ suhestus eishindä, kesk-kunna ja kultuurilidsõ taustaga'. Viil huvtasõ timmä vana' pildistämistöid tekniika' ja eksperimentiirminõ erinevidõ meetodidõga', näütüsesest tsüanotüüpia. Tä om lõpõtanu' Korgõba Kunstikooli Pallasõ pildistämistöeriala (2025).

Näütüs om vallalõ Seto Tsäimajah kooni' 2. augustini' 2026. Näütüse aol uut Seini Lisette 23. mail kellä 11–15 huvilisi Seto Tsäimajaja, koh saat tutvust tetä' tsüanotüüpia vai ravvasinitrükk fotomenetlõsprotsessiga'. Trüki tulõmus om sini-valgõ kujotis, koh tagapõhi jääs sinine ja kujotisõlõ jäävä' valgõ veere'. Osavõtõ iist mass om 10 eurot inõminõ. Massa' saat kotosõpäält sularahah vai ülekandõga'.

TARROSO TRIINU-LIIS
näütüse kuraator

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Obinitsas valmis Eestis ainulaadne päikesepark

Obinitsas avati 30. aprillil Eestis esimene ühistuline, kohaliku kogukonna poolt rajatud päikesepark, mis hakkab elektriga varustama siinset Lõuna-Eesti aiasaaduste väärdamiskeskust ning sillutab teed kogukonnaenergeetika arengule kogu Eestis.

ARVED BREIDAKS

Kohalike ettevõtlike inimeste asutatud energiaühistu Oma Elekter on Eestis esimene oma- taoline, kes on nüüdseks jõudnud toimiva elektritootmiseni. Obinitsa rajatud aiasaaduste väärdamiskeskuse katusele paigaldatud paneelide najal huu- gas neljapäeval üks keskuse tühjastest külmakambritest, et, nagu ütles ühistu üks vedajaid Markus Männik, testida ja reh- kendada välja hind, palju aia- saaduste päikese jõul külmas hoidmine maksab.

„Kuna meil oli teadmine olemas, et energia hind meid mõjutab, siis oli selle projekti elluviimine üliilhtne,“ rääkis Männik. „Inimesed teadsid, et sellega tuleb tegeleda, leidsime ühistusse 15 liiget ja täna on meil 62 kilovatti paneele katuse- sel, 50-kilovattine inverter ja akut ka 50 kilovatti.“

Sellest piisab valgel perioo- dil, et aiasaaduste väärdamiskeskuse käigus hoida. „Katus (st päikesepaneelid) saab kül- makambritega hakkama. Talvel ostame elektrit võrgust juurde, aga talvel pole külmutamiseks ka väga palju elektrit vaja,“ lisas Männik. „Külmutamine ja päike klapivad omavahel väga hästi.“

Energiaühistu Oma Elekter päikeseelektrijaama rajamist toetati Interreg Läänemere piirkonna programmist (Interreg Baltic Sea Region), StartSun projekti raames. Selle projekti kirjutamisel olid partneriteks nii Eesti Maaülikool kui Tartu Regiooni Energiaagentuur ees- otsas Martin Kikasega.

„Kogukonnaenergeetika on olnud juba neli- viis aastat üks meie töösuund ja on ütlema- ta hea meel, et üks esimesi koos- tegemise kohti on ellu läinud

Maaülikooli taastuvenergia keskuse juhataja Elis Vollmer ja energiaühistu Oma Elekter juhatuse liige Markus Männik päikesepargi avamisel. Fotod: Arved Breidaks

Päikesepaneelid väärdamiskeskuse katusel.

ning kaablid ühendatud,“ märkis Kikas. „Väikeste sammudega minnes, vigadest õppides, jõuame suuremate tulemusteni. Lõppude lõpuks, kes meid siin, Eestimaa ja Euroopa servas, ikka aitab, kui mitte me ise?“

Koos Obinitsa päikesepargiga on Maaülikooli veetud projekti haaratud veel kuus ühistulist jaama Eestis, Lätis, Rootsis ja Soomes. Eestis on ühistuline päikesejaam rajamisel Jõgevamaal Kääpa külas, kuid see pole valminud.

„Obinitsa on selline ülihea

näide, kuidas koostöö peaks toimima. Eeskujuks kõiki- dele teistele,“ kiitis Maaüli- kooli taastuvenergia keskuse juhataja Elis Vollmer. „Ma olen olnud energiakogukonna idee loomise alguse juures ja Maa- ülikooli poolt nõu ja jõuga nii palju kaasa aidanud, et luua Eestis kaks esimest päris kogu- konna energiaühistut.“

Kuigi ühistuline päikesejaam Obinitsas töötab, ei märgi see ühistu jaoks veel teekonna lõppu. Energiaühistu Oma Elekter on Männiku kinnitusele avatud uutele liikmetele, kes soovivad ettevõtmistes kaasa lüüa. Praegu on ühistu 15 liikme seas nii kohalikke marjakasvatajaid, aga ka kogukonna liikmeid, kes pole keskusega otseselt seotud.

„Järgmine etapp on investee- rida akupanka, et olemasolevat 50-kilovattist suurendada,“ rää- kis Männik. Samuti on väärdamiskeskuse katusel veel ruumi paneelide lisamiseks või siis

leidub mõni teine ettevõte, kes vajab samasugust lahendust oma energiavajadusele, nagu seda ühistu pakub. Äri- liselt võivad Männiku selgitust mööda ühistuga kontrahti tegemisel nii elektri tootja kui tarbija.

„Energiaühistu pakutav hind, millega ta elektrit aiasaaduste väärdamiskeskusele müüb, on oluliselt kõrgem, kui seda otse võrku müüa. Samas aiasaaduste väärdamiskeskusel on seda ühistult oluliselt odavam osta kui võrgust,“ rääkis Männik.

„Täna võrgust elektrit ostes tuleks aiasaaduste väärdamiskeskusel maksta elektri hinnale lisaks võrgu- ja muud tasud. Kui ühistu müüks oma elektrit võrku, siis saab ainult börsi- hinna, mis suvel on madal,“ lisas ta. „Ühistu teeb investee- ringu ja ettevõtte pole vaja teha muud, kui tarbida ja seda odavamalt kui võrgust. Mis saaks selle vastu olla?“

Interreg
Baltic Sea Region

Co-funded by
the European Union

ENERGY TRANSITION
StartSun

Savioru platsil peeti lasteaia väikest kuningriiki

Mikitamäe Savioru plats oli 30. aprillil laste kisa ja kilkeid täis, kui toimus Setomaa lasteaia Väiko Latsipäiv – eelsoojendus tänavu samas kohas toimuvale Seto kuningriigile.

„See on Setomaa lasteaia väike kuningriik, et lapsed saaksid teada, mis on kuningriigipäev ja kus see toimub,“ selgitas lasteaia direktor Sanna Saarestik.

Väiko Latsipäiv sai alguse eelmisel aastal, kui lapsed Setomaa lasteaia kõigist majadest Saatsesse kokku sõitsid, sest

toimus mullune kuningriik ju seal. Tänavu töid bussid ligemale 90 last üle valla kokku Mikitamäe Savioru platsile.

Laste jaoks olid siin kuningriigi võistlustest inspireeritud valmis pandud mängu-, laulu- ja tantsupesad. Näiteks saapa- viskamine, kookide degusteerimine ja kargus. Samuti värviti riidest kotte, õiendati lõnga ja pusledega.

Päev algas hünni laulmisega ja lapsi tervitasid ülemsootska ja noorsootska.

ARVED BREIDAKS

Kangast kotile külanimede löömine templiga pakkus lastele tõelist huvi. Foto: Arved Breidaks

Värskas rahvas tähistas jüripäeva

Värskas rahvas tähistas kolmapäeval, 6. mail vana kalendri jüripäeva, mis on Värskas kiriku ja selle kandi suurim püha – Püha Georgius ehk Püha Jüri on Värskas kiriku nimipühak. Jüripäeva tähistamise juurde kuulub jumalateenistus Värskas kirikus ja kalmistul peetav mälestussõmmaeg. Hiljem tuldi kokku kirmaseplatsile, et tantsida, leelotada ja huigata kiigel.

Tekst ja foto: Arved Breidaks

Setomaa liikuma innustav koolivideo võitis auhinna

Õpilasi ja õpetajaid liikuma ergutav Setomaa koolide ühine videoklipp pälvis üle-eestilisel Liikuma Kutsuva Kooli konkursil auhinna. Seda lisaks heale enesetundele ja rõõmsale tujule, mida pulsisageduse tõstmine nagunii inimesele põhjustab.

„Me oleme tegelema Liikuma Kutsuva Kooli käivitamisega ja see oli tore võimalus kooli näidata,“ rääkis video

kokku seadnud Meremäe õpetaja Annabel Mäeste.

Klipi loomise ajendiks oli üle-eestilise programmi Liikuma Kutsuv Kool kümnes aastapäev. Selle puhul kutsuti koole saatma konkursile videoid, kuidas Eesti eri koolides lapsed on liikuma saanud.

Setomaa koolidest konkursile esitatud minutipikkuses videod astuvad üles õpilased igast

Setomaa õppekohast küll joostes, hüpates, ronides nii staadionil, seiklusrajal kui rambil või mängides siseruumis. Video nimeks sai „Meie Liikuma Kutsuv Kool“.

„Eesmärk polnudki auhinna saada ja filmimiseks õpilased midagi eraldi tegema ei pidanud,“ rääkis Mäeste. „Tegime oma igapäevaseid tegemisi.“

Video kokkupanekuks tegid oma telefoniga operaatoritööd

viis-kuus õpetajat.

Konkursil naeratanud õnni tõi Setomaa koolidele auhinna liikumiskaardid, raamatu „Õpime liikudes“ ning 19 rattakella.

Mäeste sõnul on Setomaa õppekohtades tingimused igapäevaseks liigutamiseks päris head. Nooremad õpilased tulevad liikumisega paremini kaasa, vanemad vajavad rohkem tagant utsitamist.

Ent kool ei koosne ainult õpilastest. Liikuma Kutsuva Kooli programm on Mäeste sõnul mõeldud ka õpetajatele. Pedagoogidega on käidud matkal, ujumas, mängitud saalihokit. Mullu enne jõule aga kasutati omapäraselt adventikalendrit, kus iga päev tuli kalendriakna tagant välja mitte maiustus, vaid hoopis mingisugune liikumisharjutus.

Järgmisel õppeaastal on

kavas edasi minna liikumisvahetundidega, koolitada õpilastest mängujuhte, et eakaaslastel oleks põnevamaid tegevusi, ning korraldada õpetajatele ühiseid liikumisvõimalusi.

Programm Liikuma Kutsuv Kool sai alguse 2016. aastal Tartu Ülikooli liikumislabori, haridus- ja teadusministeeriumi ning sotsiaalministeeriumi koostöös.

ARVED BREIDAKS

Kevad südames, aga hing nutab!

Selle aasta suvehooaeg Setomaa turismis algas oluliselt varem kui tavaliselt. Setomaa Rattafest tõi piirkonda palju rattasõidu-, loodus- ja kultuurihuvilisi ning andis suvele võimsa stardi. Mulle tundub, et Värskas, Treski, Obinitsa ja mitmed teised külad võorustasid külalisi väärilt. Loodan, et ka järgmised sündmused koos läbimõeldud turunduse ja heade tegevustega toovad meile taas palju rahvast. Jõudu kõigile – suvi on ees!

Palju tööd on tehtud ka väljapoole. Idapiirialade tegevuskava, Kagu-Eesti tegevuskava ning erinevad piiriäärased algatused annavad lootust, et meid lõpuks märgatakse rohkem ning suunatakse enam vahendeid eluolu ja infrastruktuuri parandamiseks. Teeme koos Setomaa Liiduga selle nimel kõik endast oleneva.

Nädal tagasi käis haridusminister Kristina Kallas Setomaa visiidiil ning võttis kokku oma kuuldu ja nähtu. Tema sõnum oli selge – julgege õpetada matemaatikat ka seto keeles. See tähendab, et riigi tasandil nähakse kohalikkude keelt suure väärtusena, mis võib ja peab olema meie hariduse loomulik osa. Me võime Setomaal julgelt omanäolised olla! Oma keele ja kultuuri loimimine on meie endi teha ning seda tuleb luua koostöös. See andis kindlust meie tegemistele nii lasteaedades kui koolides.

Seonduvalt eelnevaga on koolide arengukavade protsessi lõpusirgega hea tunne, et kooli eestvedamisel on valmimas tulevikku vaatav ja planeerimist toetav dokument, mis on abiks nii kooli juhtkonnale kui ka koolipidajale järgmiste arengute kavandamisel. Edu kogu Setomaa haridusvaldkonnale!

Täiesti eraldi peatükk on aga meie poliitiline kultuur. Ma ei saa mööda vaadata sellest, mis toimub vallavolikogus ja sotsiaalmeedias. Opositsiooni poolt käib pidev ja rääge inimeste ning kõikide tegevuste materdamine. Kõik toimub ähvarduste ja ultimatiivsete nõudmistega kaudu – kui te selleks tähtpäevaks ei vasta, siis ... Viimase paari kuuga on vallale esitatud ligi 30 päringut, millele vastamine võtab ametnikelt meeletult aega ning sööb ära motivatsiooni panustada valla arengusse ja utesse algatustesse.

Usun, et paljud on sattunud ka FB Petserimaa gruppi, mis on ühe petturist muusikaärimehe isiklik väljelaamis-koht, kus valimatult rünnatakse kõiki ja kõike. Ütlen veel kord otse välja – tegemist on inimesega, kes on võlgu paljudele Setomaa ja piirkonna majutusettevõtjatele ning teenusepakkujatele. Kõige kurvem on aga see, et omal ajal sahkterdati koos toonaste Mikitamäe vallajuhtidega ning läbi munitsipaaltegevotte Katel kandiditi tuhandeid eurosid sellelesamale muusikule. Samas skeemis löi kaasa ka kriminaalselt karistatud endine Mikitamäe vallasekretär, nüüdne volikogu liige, kes ise Setomaal ei elagi, kuid peab õigeks teisi mustata.

Lisaks veel üks tuntud poliitik Meremäelt, kes üritas labaste valedega tähelepanu võita ja naeruvääristada Setomaa volikogu kui institutsiooni, esitades vallavolikogu komisjonide liikmeteks olematuid inimesi. Miks peab Setomaa selle kõige all kannatama? Mainekahju on tohtu ning selle taastamine võtab aastaid.

Oleks märksa mõistlikum teha pideva süüdistamise asemel kasvõi üks sisuline ettepanek, mis aitaks Setomaa elu edasi viia. Seni ei ole ma seda kahjuks märganud.

Siia sobib hästi üks vanasõna: igal oinal on oma mihk-lipäev. Jõudu meile kõigile Setomaa valla arendamisel!

RAUL KUDRE, vallavanem

Minister Kristina Kallas: matemaatikat võiks Setomaal õpetada seto keeles

Setomaa koolide esimeses klassis võiks matemaatika õpetamine käia seto keeles, leiab 15.–16. mail Setomaal külastanud haridus- ja teadusminister Kristina Kallas.

ARVED BREIDAKS

Kallas alustas oma paaripäevast visiiti reedel Värskas koolimajas, kus arutelul käis välja idee, et Setomaa koolides võiks näiteks esimeses klassis alustada matemaatika õpetamist seto keeles. See aitaks ühel pool tugevdada seto keele positsiooni kui ka mõjuks hästi laste suutlikkusele. Reede õhtul selgitas minister oma seisukohta ajalehe Setomaa lugejatele.

Ütlusite, et matemaatikat võiks õpetada esimeses klassis seto keeles. Kuidas see peaks välja nägema?

See tähendab seda, et kui laps on käinud lasteaia setokeelses rühmas ja läheb esimesse klassi, on seal tavaliselt päevas neli tundi: eesti keel, matemaatika, loodusõpetus ja siis kas tööõpetus, kunst või kehaline kasvatus. Sellest neljast tunnist üks tund oleks setokeelne ja kolm tundi eestikeelne.

Kuna loodusõpetus on kõige keerulisem ja eesti keele tund peab olema eesti keeles, siis jääbki üle kas keheline kasvatus, kunst, tööõpetus, matemaatika, mida tegelikult saaks õpetada seto keeles.

Te arvate, et kakskeelne õpetamine tuleb lapsele kasuks?

Absoluutselt. Absoluutselt tuleb lapsele kasuks. See on kindlasti keerulisem, kui ta õpiks kõik eesti keeles. Alguks on keerulisem, aga teadus on keerulisem, aga teadus on näidanud ka seda, et keele sellisel moel äraõppimine võtab mõnel lapsel umbes aasta ja teisel lapsel neli aastat, sest lapsed on erinevad, aga pärast on lapsel tegelikult keel selge. Ta on võimeline selles keeles

Haridus- ja teadusminister Kristina Kallas kohtus 15. mail Värskas koolimajas ka õpilastega, et küsida nende käekäigu ja tulevikuplaneerimise kohta.

Foto: Arved Breidaks

õppima, ta on võimeline selles keeles kõiki asju tegema.

Samal ajal areneb tal välja kakskeelne kognitiivne võimekus. See tähendab, et ta suudab keelte vahel väga kiiresti ümber lülituda. Tavaliselt omandavad kakskeelse kognitiivse võimekusega inimesed iga järgmise keele, näiteks inglise keele, peamine ja kiiremini.

Tõendit ei olegi tegelikult vaja kaugelt otsida. Need venekeelsed lapsed, kes on käinud keelekümbuses ehk õppinud esimesest klassist alates seto keeles ja osa vene keeles keelekümbusprogrammi järgi, nendel on palju paremad inglise keele eksami tulemused kui lastel, kes on õppinud ainult vene keeles. Kakskeelsus või mitmekeelsus on lapse arengule positiivse mõjuga.

Meil on kaks lasteaia-rühma setokeelsed, siis nüüd võiks astuda sammu edasi ja ka koolitunnis seto keelt kasutada?

Just. Koolitunnis võiks seda rohkem kasutada. Isegi kui õpetaja räägib ainult seto keeles ja õpilased vastavad eesti keeles, siis ka see on okei.

Olete pool päeva Setomaal ringi käinud ja inimestega kohtunud. Meil on siin mure, kuidas hoida töös gümnaasiumi.

Ma pean tunnustama, et 30 õpilasega gümnaasium on ikkagi väga keeruline. Ega riik seda kindlasti kinni panema tule. See on valla otsus ja valla pidada. Riik maksab pearahha sõltumata sellest, kelle kool on. Eks ta väga väike see gümnaasium on.

Üldiselt olen ma täna saanud täiskümbuse seto keelde ja kultuuri. Mulle tundub see olevat tugev ja seto kultuuri eripära on tugevalt näha.

Setomaal on neljas kohas töötav kobarkool. Kas siin oleks võimalik ja tarvilik rakendada hariduses veel mingisuguseid uudeid lähenemisi, olla omalaadi laboriks?

Setokeelne matemaatika tund oleks juba paras uuendus. See kobarkool, nii palju kui ma koolijuhilt olen kuulnud, toimib hästi. Sellel on väga selged tugevused ja eelised võrreldes sellega, kui koolid oleks eraldi. Õpetajate ressursi jagamine, õpetajatele koormuse vähendamine, tunniplaneerimise ühildamine on ikkagi palju parem. Lõpptulemusena peaks see tähendama, et lapsed saavad parema hariduse ja rohkem võimalusi.

Mida me arutasime, on algklasside õpetajate töökorraldus. Nemad õpetavad ju matemaatikat, eesti keelt, loodusõpetust ... kõike. Altklasside õpetajad võiksid omavahel teha tundide planeerimisel rohkem koostööd.

Näiteks teevad reedel kaks tundi koos tööd. Üks õpetaja valmistab ette kogu järgmise nädala matemaatika, teine õpetaja kogu järgmise nädala eesti keele ja kolmas õpetaja valmistab ette kogu nädala loodusõpetuse tunnid. Jagavad omavahel ja nii on kõigil tegelikult vähem koormust. Muidu peab iga õpetaja tegema nii matemaatika, eesti keele kui loodusõpetuse tunnid ise valmis.

Selline koostööne tundide ettevalmistamine on kobarkoolis väga hea võte, mis vähendab märkimisväärselt õpetajate koormust. Värskas õpetaja valmistab ette matemaatika, Mikitamäe õpetaja valmistab ette eesti keele ja Meremäe õpetaja valmistab loodusõpetuse tunnid ja jagame iga nädal neid tunnikavasid ja töölehti. Juhul kui keegi jääb haigeks, on võimalik lihtsasti asendada, sest nad kõik on ühel lainel.

KOMMENTAAR

URMO UIBOLEHT

sootska, Eesti koolijuhtide ühenduse juhatuse esimees

Võib-olla on matemaatika seto keeles õpetamine suur amps ette võtta, aga kui jõuaks käsitöötunni ja ajaloo õpetamise teha setokeelseks, oleks see päris oluline samm. Matemaatika? Miks mitte, kui meil on selleks õpetaja, siis ma ei näeks suurt tõrget. See on usu ja eneseusu küsimus. Kui ise usud ja selle ellu viid, siis tullakse järele. Ka setokeelse lasteaia-rühma loomisest oli esmalt kõhklejad-kahtlejad. Väliseid kahtlejad oli isegi rohkem. Kui tegijad ise siiralt usuvad sellesse, siis veab igal juhul selle asja käima. Rohkem eneseusk.

Pikk tn 37, 37b ja 37c detailplaneeringu algatamine

Setomaa Vallavalitsus algatas 14. mail Värskas alevikus Pikk tn 37, 37b ja 37c detailplaneeringu ning jättis algatamata keskkonnamõju strateegilise hindamise. Detailplaneeringu alaks on Värskas alevikus Pikk tn 37 (73201:001:1911), 37b (73201:001:1616) ja 37c (73201:001:1912) maaüksused. Planeeritava ala pindala on 2,1639 hektarit. Detailplaneeringu koostamise kohustus tuleneb planeerimisseaduse § 125-st.

Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on krundi hoonestusala määramine, krundi ehitusõiguse määramine, detailplaneeringu kohustuslike hoonete ja raja-

tiste toimimiseks vajalike ehitiste, sealhulgas tehnovõrkude ja rajatiste ning avalike teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha määramine, ehitise ehituslike tingimuste määra-

mine ning muud planeerimis-seadusest tulenevad ja planeeringu lahendust puudutavad tingimused. Planeering näeb ette Pikk tn 37 söökla rekonstrueerimise, olemasole-

vate maa-aluste keldrite peale plaanitakse rajada maapealne korrus eksklusiivse majutuskogemuse pakkumiseks. Planeeritakse rajada Pikk tn 37c üksikelamu koos abihoone-tega. Pikk tn 37b planeeritakse rajada matkajatele puhkeala koos matkamajaga.

Pikk tn 37, 37b ja 37c detailplaneeringuga ei kavandata keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõjuhindamissüsteemi seaduse (KeHJS) § 6 lõikes 1 nimetatud olulise keskkonnamõjuga tegevusi ega muud olulise keskkonnamõjuga ehitustegevust, millega kaasneks keskkonnaseisundi kahjustamist, sh vee, pinnase, õhu saastamist.

Setomaa Vallavalitsus

OHUTEAVITUSE TEST 10.06.2026

3 MINUTIGA KRIISI-KINDLAMAKS

10. juunil ajavahemikus kell 15.00-15.10 toimub üle terve Eesti ohuteavituse süsteemi EE-ALARM test. Ohtu ei ole!

SETOMAA VALD

SAAD TRAVITUSE Eesti lipi ja "Ole valmis" lipi

NÄED RIIBATEKTI ETV, ETV+ kanalites, ERR portaalis ja uudisteleplis

Enne testi saadame sulle meeldetuletuse SMSis

15:00

EE-ALARM Ohuteavituse süsteemi test 10.06.2026 kell 15:00-15:15. Kõikidele saadetakse SMS-i teel ja ohtu pole. Saadate teavituse ja 1247. Ohuteavituse süsteem

EE-ALARM Ohuteavituse süsteemi test 10.06.2026 kell 15:00-15:15. Kõikidele saadetakse SMS-i teel ja ohtu pole. Saadate teavituse ja 1247. Ohuteavituse süsteem

SAAD EE-ALARM, KUIDAS KÄITUD?

- ✓ LOE SAADUD TEAVITUS HOOLIKALT LÄBI
- ✓ JÄRGI SÕNUMÄRK SAADETUD JUHISEID
- ✓ OTSI LISAINFOT, KUI OLED OHUTUS KOHAS

OHUTEAVITUSE KOHTA LEIAD ROHKEM INFOT VEEBILEHTEL WWW.OLEVALMIS.EE NING RINGILINAFOTEFONILT 1247.

Õpetajad tegid läbi tulekustuti kasutamise harjutuse.

Foto: Arved Breidaks

Koolides harjutati tulekahju korral majast lahkumist

Setomaa koolimajades testiti 28. aprillil õpilaste ja õpetajate oskusi, kuidas tulekahju korral majast väljuda. Maja lasti osaliselt suitsu täis ning õppuse läbi viija hindas, mil moel koolipere evakuaatsiooni läbi viib.

ARVED BREIDAKS

„Elu on meil keeruline. Me ei või iial teada, millistes olukordades peame koolimajast kiiresti välja minema. Ükskõik mis põhjus võib olla,“ selgitas Setomaa koolide direktor Pille Liblik. „Nii et see on lastele ellujäämiseks igati mõistlik teadmine. Muidugi loodame, et seda ei lähe päriselt vaja, aga peame olema valmis ootamatusteks.“

Meremäe, Värskas ja Mikitamäe õppekohas viis evakuaatsiooniõppuse läbi OÜ Tartu Tuli koolitusspetsialist Sven Raud. Tema korraldas tulekahjualarmi käivitumise ning jälgis seejärel, kuidas koolipere sellele reagee-

rib ning majast väljub. Õppuse toimumisest ei olnud õpilasi eelnevalt teavitatud.

Värskas koolimajas algas õppus kell 10.55, kui Sven Raud käivitas fuajees-riidehoiu, kooli peamises pääsles, suitsugeneraatori. Mõne hetkega oli ruum hägune ning üle kooli käikus alarm.

„Õpetajad reageerisid, väljusid klassiruumidest, kontrollisid oma lähedalasuvad evakuaatsiooniõppuse, veendusid nende ohutuses ning suunasid õpilased evakuaatsiooni väljapääsude suunas,“ selgitas Raud.

Ligemale 150 Värskas õppekoha last väljus loetud minutitega hoonest ning koondus eemal asuva koolistaadioni juures. Seal toimus loendus. „Kõik

jäid ellu, keegi kadunuks ei jäänud,“ kinnitas Raud.

Õppuste puhul tuleb seda koolitaja sõnul ette, et mõni õpilane on sireenide käivitumisel näiteks tualetis ning otsustab siis sinna jääda. Seda ei tohi aga teha. „Liikumist koolis on, aga täna keegi sisse ei jäänud,“ lisas Raud.

Hindaja kiitis õpilaste käitumist häire käivitumisel. „Õppus algas vahetult enne vahetundi ja osad õpilased olid juba vahetundi läinud,“ rääkis ta. „Saabudes esimesele korrusele, märkasid nad tulekahju tundemärke, kuid ei sisenenud suitsutsoonis, vaid kasutasid hoonest väljumiseks ohutumaid väljapääse. Peame seda kõige tähtsamaks õppelemendiks, sest inimese tervise ohutus on kõige tähtsam. Suitsutsoonis ei tohi keegi siseneda.“

Lisaks oli hindajal hea tähelepanek, et väljapääsu poole liikudes õpilased ei tormanud

treppidel, mida koolides võib sellisel puhul ette tulla.

Kiitusõnu said ka õpetajad, kes staadioni juures õpilaste loenduse läbi viisid ning olid seejärel valmis päästemeeskondade saabumiseks. Kaasas olid neil vajalikud hoone dokumendid, skeemid ja teadmised suitsuluukide asukohadest ning sellest, kas majas on ohtlikke aineid, esemeid ja kus kohas need asuvad. Päästemeeskondadele on see vajalik teave ning lihtsustab nende tööd.

Setomaa koolid viivad evakuaatsiooniõppuse läbi kord aastas, nagu seadus seda ette näeb. „Oli parem kui eelmisel aastal,“ hindas Setomaa koolide haldusjuht Stelle Antonis. „Õpilased saavad aru, et tossust läbi ei tohi minna ja nad kasutasid teisi evakuaatsiooniõppuseid.“

Õppuse finaalis viidi õpetajatele läbi harjutus, kuidas kasutada tulekustuti.

Kobarkool on kogukonna peegel

Setomaa kobarkoolid on lõpetamas teist õppeaastat. Paras aeg on vaadata tagasi, teha järeldusi tulemuste kohta ning vaadata otsa tulevikuplaanidele.

Kobarkooli mõiste on Eestis lühikese ajaga laialdaselt kasutusele läinud. Eesti Koolijuhude Ühendus on ellu kutsunud kobarkoolide võrgustiku kogemuste vahetamiseks ja Setomaa koolid on selles kindlalt eestkõnelejad kujunenud. Tallinna Ülikooli Tulevikukooli järjekordne programmiperiood keskendub kobarkoolide arengu toetamisele ja Setomaa koolid osalevad selles.

Mis eristab kobarkooli ühise juhtimise alla viidud koolidest? Kobar looduses ja ühiskonnas koosneb sarnastest objektidest, mis moodustavad terviku. Kobara üksikosadel on üks keskne telg, mille küljes nad on lähestikku, kuid piisavalt hõredalt, et iga osa jaoks oleks õhku. Looduses aitab kobarstruktuur efektiivselt kasutada ruumi ja ressursse. Koolikobaras on loodud eeldused selleks, et vastastikku üksteist mõjutades ja sarnastes tingimustes toetades ning häid praktikaid vahetades saaksime luua paremat kvaliteeti õpilaste jaoks ja kogukonna heaks. Ühise juhtimise alla viidud koolid toimetavad kõrvuti, tegutsevad üldjuhul edasi senise töökultuuriga ja eesmärgid võivad olla igas koolimajas erinevad ning juhtimisel tuleb arvestada kilustatud lähenemist. Kobarana tegutsevate koolide töö korraldamine nõuab suuremat pingutust nii kooli juhtimiselt, koolipidajalt kui kõikidel osapooltel õpetajatest ja haldustöötajatest lapsevanemateni. See on Setomaa vallas haridusuu-

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

duslik väljakutse, mille siht on luua tugev alus õppijate ja töötajate heaolule, motivatsioonile ja arengule, tagades tulevikku vaatavad õppimisvõimalused kõikides valla piirkondades.

Meie kobarkoolide keskne telg on meie eripära kolm rõhuasetust ja neli väärtust. Nende ümber kujundame tegevused kooliaastaks ja seome sündmused igapäevaelus. Meie valikud – kavandada koolielu, osaleda projektides, arendada valikõppeaineid – lähtuvad justnimelt keskest teljest: seto pärimusõpe, tervise edendamine ja ettevõtlikkus.

Ressursside mõistlik kasutamine tähendab muu hulgas, et on võimalik paremini planeerida ka õpetajate koormuseid ja vähendada osakoormuseid õpetajate hulka. Tosin meie õpetajat töötab kahes õppekohas. Inimesed on need, kes kujundavad kooli vaimu ja kannavad ühe õppekoha tugevust edasi teisele. Osakoormusega töötavad ka need üksteist õpetajat, kes alles omanda-

vat nõutavat kvalifikatsiooni. See tähendab, et mõne aasta pärast vastab meie õpetajaskond veel paremini kvalifikatsiooninõuetele. Meie õpetajate keskmine vanus on täpselt sama, mis Eestis keskmiselt – 49,3 aastat. Kui Eesti koolides töötab 84% naisõpetajaid, siis meil on meesõpetajate osakaal 26%. Lapsevanemad on öelnud, et selline tasakaal avaldab positiivset mõju koolielule ja eeskujutõu õpilastele.

Kõikides meie õppekohtades on tagatud haldus-, IT- ja raamatukogu teenus. Kõik õppekohad saavad samadel alustel osa programmidest Liikuma Kutsuv Kool, Roheline Kool, UNESCO Ühendkoolide võrgustik, Erasmus+, TI-hüpe. Kõik õppekohad saavad osa projektide tegevustest Roheline Koolitoit, Umakultuur meie ümber, kaasava hariduse rakendamise, liikumis- ja loodusainete ja keeleõppe õppevahendite ning IT-vahendite soetamine, ettevõtlus- ja majandusõpe. Setomaa koolide kõikides õppekohtades on majas ruumi ja südames hoolimist.

Õppimisvõimaluste loomise kaudu hoiame elu Setomaal. Iga uue arendamine nõuab lisatähelepanu ja pingutust. Eeskäija roll on keeruline. Meie ülesanne on kujundada olemasolevate ressursidega olukord, kus lapsevanemad tahaksid, et nende laps õpiks Setomaal. Koheldes kõiki õppekohti võrdse, on meil kolmandal tegutsemisaastal siiski kaks fookust: teha nähtavaks haridusuuenduslik lähenemine laste arendamisele Obinitsa õppekohas ning pakkuda mitmes mõttes heatasemelist gümnaasiumi haridust Värskas.

Kodukohalähedane paindlik ja uuenduslik õpe on mõistet, mida deklareeritakse riiklike sõnumitena. Obinitsa õppekoha kogemus näitab, et meil pole see jäänud ainult teooriaks. Obinitsa on üks suur hariduslik eksperiment. Aga see pole katsetamine õpilastega. Me katsetame, kuidas on igapäevases õppes võimalik ellu viia neid põhimõtteid, mida võimaldab riiklik õppekava: loovus, akadeemiline ja sotsiaal-emotsionaalne areng, tervislikud eluviisid, eneseanalüüs, vastutus ja tagajärg, õpilaste kaasamine jmt. Obinitsas on õppe teljeks seto kultuuril rajanev ja üleilmsega loimitud kultuuriteadlikkus ning kogukondlik identiteet.

Obinitsas õpitakse kõikjal ja iga tegevus, ese, suhtumine omakorda õpetab. Õpitegevused võivad juhuslikule sisseastujale või sotsiaalmeedias jagatavat vaadates tunduda kaootilised, kuid on suunatud nii akadeemiliste teadmiste kui ka isikliku arengu kujundamisele. Vanemad õpetavad nooremaid, õpilased uurivad nn rääkivaid seinu, lapsed ise jälgivad õige ajaks tundi jõudmist, sest vahetunnid kestavad eri klassidel erinevatel aegadel. Õpitakse lastele omaselt pörandal kõhuli, samas teatakse, kuidas käituda, kui majas on külalised. Külalistest ei lase lapsed end õppimisel häirida – sisseastujaid on sageli, klassiüksed on avatud. Välja on kujunenud kogukonna liikmed, kes planeeritult viivad lapsi loodusesse, tutvustavad ainelist ja vaimset kultuuripärandit – koolielu kaasa löövate partnerite read aina täienevad. Projektiõpe ja oma tööde esitlemine toimub peaaegu igal nädalal. Lastel on

ühel päeval nädalas võimalus keskenduda mingile projektile, mille tulemusi pärast kaaslastega arutatakse. Iga õppereis, mida tehakse piiratud võimalustega, on eesmärgistatud ja arendav ning see on ka laste ja vanematega läbi arutatud. Obinitsas kasutatakse ära ka Meremäe õppekohas pakutavaid võimalusi: vanemad õpilased käivad arvuti- ja tehnoloogiaõppes naaberajas, kasutatakse muusikariistade ja kunstivahendite võimalusi. See on ühelt poolt oluline ressurside mõistlikuks kasutamiseks, teisalt saavad õpilased kogeda teistsugust õppekeskkonda, kus ilmest kolme aasta pärast esimesed võiksid jätkata õppimist III kooliastmes. Obinitsas alustab uuel sügisel tööd 5.–6. liitklass, oodata on 8 õpilase lisandumist kooliperre.

Kool on kogukonna peegel. Mida paremini kogukond tahab suhtuda kooli ja ümbritsevasse maailma, seda enam kujunevad väikestest lastest avatud ja oma peaga mõtlevad täiskasvanud. Praegu on käimas Setomaa Gümnaasiumi õppekava ajakohastamine. See tähendab, et meie gümnaasistid omandavad õpitulemused lisaks riiklikele kohustuslikule 69 kursusele ka nendes 21 kursuses, mis on välja kujundatud meie oma õppekavas ja mis lähtuvad eelkõige kooli ja piirkondlikust eripäradest. Näiteks on gümnaasisti jaoks koolipoolsed kohustuslikud kursused loovkirjutamine, dramaõpetus; pärimuskultuur, sh seto kultuuri õpe inglise keeles, seto kunstipärandi ja pärandmaastike hoidmine; teadus ja tehnika, riigikaitse, keskkonnahoid, loomimata matemaatika, ettevõtlikkus

ja rahatarkus. Õpilased saavad ise valida lisaks vähemalt 10 valikkursust, näiteks autoõpetus, väikelaeva juhi väljaõpe, 21. saj tervishoid, inimene ja õigus, filosoofia, tantsulised liikumisõppused, programmeerimine, mehhatroonika, kogukonnapraktika jmt. Neid kursusi korraldab kas kool ise – sellisel juhul on vajalik piisav õpilaste hulk rühma avamiseks – või tehakse koostöös teiste asutustega (EWERS, kood/Võru, ülikoolid). Igal õpilasel on ka üks kursus, mille ta kujundab ise kokkuleppel kooliga ja mis on seotud kultuuriteadlikkuse, ettevõtliku eluhoiaku, vaimse ja füüsilise tervisega. Kokkuvõttes saab Setomaa gümnaasiumi lõpetada, kui on läbitud 100 ainekursust, sh suureneb valitavate kursuste maht klassi numbri kasvamisega. Me korraldame koolipidaja ja partnerite ning kogukonna toel väikeses gümnaasiumis õpet nii, et oleks kantud sõnum: Eesti piirilal toimetavad sihikindlad, kultuurisid ja oma peaga mõtlevad noored, kes väärtustavad oma juuri, seto keelt ja loovad teadlikult oma tulevikku.

Setomaa Gümnaasiumisse võtame heal meelel vastu noori, kes tahavad õppida ja kes on seda ka põhikoolis tõestanud. Kõige tähtsam uuendus on see, et Värskas kujunevad iga õpilane isiksuseks. Ka kõige julgem ja tegasus gümnaasist peaks meil tundma, et ta on hoitud ja innustatud.

Õppe ajakohastamine on meie fookuses. Meie tulevikuvaated aastani 2031 on kirja pandud Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi arengukavas. Arengukava on peaaegu valmis ja avalik arutelu veebitoimub 28. mail kell 18.

Smiltene „hõbeakadeemikud“ harisid end Setomaal

Setomaa võõrustas 21. aprillil Läti Smiltene piirkonna eakatega tegelevaid spetsialiste, et tutvustada meie kogemusi, kuidas seenioride igapäevaelu mõtestatult sisustada ja nende eest hoolitseda.

„Meil käib Eesti-Läti programmi toetusega projekt Hõbeakadeemia, kus korraldame ühelt poolt konkreetseid, temaatilisi koolituspäevi eakatele, aga samas on meil ka vastastikku külastääd spetsialistidele, et vahetada kogemusi,“ rääkis Hõbeakadeemia Setomaa-poolne vedaja Kaja Tullus Setomaa Liidust.

21. aprillil olidki Setomaa Smiltene piirkonna spetsialistid, kes Tulluse sõnul seenioridele igasugu üritusi ja ettevõtmisi korraldavad.

Päeva alustati Värskast, kus külaliste anti ülevaade valla poolt eakatele pakutavatest sotsiaalteenustest, raamatukogudest, tutvustati kultuurikeskuse tööd, millised üritused siin seenioridele toimuvad. Räägiti näputöö virgestavast mõjust.

Mikitamäel pakkus lätlas-

tele väga suurt huvi Setomaa hooldekodu külastus, kust Tulluse sõnul ei saadudki õigel ajal tulema. Pärastlõunal jätkati reisi Obinitsa külakeskuses, kus tutvustati majas töötavaid asutusi kui ka küla tegemisi ning vaadati muuseumis praegu avatud seto hõbeda näitust. „Loodan, et oli huvitav,“ märkis Tullus.

Kokku on Setomaa ja Smiltene piirkonna Hõbeakadeemia projektis ette nähtud viis koolituspäeva ning kaks tutvumisvisiiti. Viiest õppepäevast kolm on praeguseks tehtud: vaimse tervise teemal Smiltenes, digiohtudele pühendatud koolitus Uusvadas ja kahepäevane praktiline koolitus tervislikust toitumisest Lätis.

„Mais tuleb koolitus, kuidas hoida end füüsiliselt vormis, ning sügisel õpetame taaskasutust ehk kuidas jäätmetest kasulikke asju teha,“ lisas Tullus.

Plaanis on veel Setomaa spetsialistide reis Smiltenesse ning viimaks projekti kokkuvõtte lõpuüritus.

ARVED BREIDAKS

Külalised Smiltene tegid Obinitsa külakeskuses tutvust seal valmistatavate seto rõivastega. Foto: Arved Breidaks

17.-18. JUULI 2026

OSTROVA Festival

OSTROVA KÜLA, SETOMAA

REEDE, 17. juuli:

JARKSI!

Marek Sadam ja Mikk Saar

Pantokraator

DND

Terminaator

Küünidisko

LAUPÄEV, 18. juuli:

Lasteteater

Seto leelokoort

Mait Maltis ja Horoskoop

The Swingers koos Birgit Sarrapi ja Mikk Saarega

Kosmikud

SADU

Clicherik & Mäx

Küünidisko

www.ostrova.ee

FESTIVALIPILET OSTA PILETIKESKUSEST VÕI MEREMÄE RAAMATUKOGUST

OSTROVA KÜLA, SETOMAA

ESTI RAAMATUKOGUSTUS

VÄRSKA ORIGINAL

ALLECOQ

Setomaa tänas oma hakkajaid sportlasi

Setomaa vald andis 23. aprillil Värskas kultuurikeskuses üle tunnustused valla mullustele silmapaistvatele sportlastele. Aasta meessportlaseks osutus Olle Ilmar Jaama ning aasta naissportlaseks Doris Kudre, mõlemad on suusaorienteerujad.

ARVED BREIDAKS

„Setomaa vald on väikene vald ja meil ei ole võimalusi kõiki alasi harrastada, aga mida me teeme, teeme tegelikult hästi,“ ütles vallavanem Raul Kudre. „Kogukonna hea suhtumine liikumisharrastusse on võti, kuidas kogu vald ja piirkond liikuma saada. Eeskujud meil on ja kui mina teen, tuleb ka naaber ja innustab eesmärke võtma.“

Setomaal toimub aastaringi jaoks hulga erinevaid sportlike ettevõtmisi. Näiteks üle valla korraldatavad aastalõpumatkad, võrkpalliohtud, korvpallitrennid, orienteerumispäevakud, aeroobika, suusatamine, uisutamine, ujumine või ka õhtused kõnniringid ja rattasõidud. „Nimekiri on veel pikem,“ lisas Kudre.

„Setomaa on igal juhul mitmel alal spordivaldkonnas esirinnas,“ ütles videopöördumises Setomaa valla aasta nais-sportlane Doris Kudre. „Minu elukoht on nüüd suure suusariigis Norras, kuid Värskas olid suusarajad möödunud talvel varem valmis kui Oslos. Tunnustamine ja sportlastele kaasaelamine annab indu igal juhul spordiga jätkata.“

Külalisena astus spordirahva ette nüüdne harrastussportlane, suusataja ja laskesuusataja Raido Ränkel, kes rääkis sportlasele nii olulistest asjadest nagu motivatsioon ja tahe.

Setomaa väljapaistvamad sportlased olid palutud 23. aprillil tänuõhtule. Foto: Reigo Teervalt

„Tahe on meil justkui kompass või rool, mis aitab teekonnal õiget suunda võtta,“ mõtiskles Ränkel. „See on igaühe sisemine otsus, et ma teen selle ära.“

Igal sportlasel on endise

tippsuusataja sõnul hetki, kus motivatsioon kaob. „Pimedad oktoobrihommikud ja -õhtud, kui väljas vihma kallab, kuid treener on ette andnud pika, kolmetunnise treeningu. Väga ei viitsi. Lihtsam oleks tugitoo-

listuda või lükata homseks see asi,“ rääkis Ränkel. „Selles hetkes ei aita meid unistus medalist või soov olla parem naabrist. See on seesama tahe, tahe minna välja ja teha enda jaoks midagi head.“

Setomaa valla silmapaistvamad sportlased 2025

- **Olle Ilmar Jaama** – Setomaa valla meessportlane
- **Doris Kudre** – Setomaa valla naissportlane
- **Markus Männik** – Setomaa valla jõusportlane
- **Kaspar Kört** – Setomaa valla noorsportlane
- **Käti Kudre** – Setomaa valla noorsportlane
- **Ingrit Kala** – Setomaa valla veteran
- **Iiris Timma, Stefan Mathias Nestra, Helen Hunt, Joonas Laanetu, Kevin Kõdala, Kirke Keem, Mireli Kõdala, Andre Leopard, Kaidi Järveveer, Marta Raiv, Emma Uibo, Daisy Savik, Virginia Käst, Henri Hüsson** – aasta koolisportlased
- **Kairi Kaar** (Metsaluik Racing Team) – aasta motosporti arendaja
- **Setomaa Muuseumid** – tervisesporti edendav kollektiiv
- **Priit Rahuelu** – aasta pallimängija
- **Alar Alve** – aktiivne pallimängija
- **Olver Kaljuvee** – aktiivne pallimängija
- **Ove Lillmaa** – aasta rattasportlane
- **Annabel Huik** – aasta pallimängija
- **Tõnis Kase** – aasta parim pallimängija
- **Värskas Kuuorotravikeskus** – valla spordielu toetaja ja Värskas lahe avaveejumise algataja
- **Jane Vabarna** – ujumisentusiast
- **Värskas Laht OÜ** – Setomaa valla spordielu toetaja
- **Obinitsa Küla Selts** – Paasavolle taaselustaja
- **Setomaa Lasteaed** – Setomaa Lasteaia olümpiamängude korraldaja
- **Allan Hallik** – järjekindlate jõusaalitreeningute läbiviija
- **Perekond Tuik** – tervisesporti hindav perekond
- **Jalmar Vabarna** – harrastusspordi propageerija
- **Kaidi Kerdt** – sihikindel vastupidavusladel osaleja
- **Coop Põlva Tarbijate Ühistu** – Setomaa valla spordielu toetaja
- **AS Värskas Originaal** – Setomaa valla spordielu toetaja
- **Kersti Savimägi** – aktiivne noorkohtunik
- **Egert Prost** – aktiivne noorkohtunik

Suusasarja üldvõitjad 2025/2026: N8 – Kelly Tuik, M8 – Roald Asi, N10 – Mariann Ula, N12 – Eliis Pääk, N16 – Iiris Timma, N18 – Käti Kudre, N21 – Emily Raudkepp, M21 – Romet Ula, naisveteranid I – Liisa Raudkepp, meesveteranid I – Elar Ula, naisveteranid II – Ingrit Kala, meesveteranid II – Raul Kudre, meesveteranid III – Aigar Saarnits.

ENAMPÄKKUMINE

Setomaa vallavalitsus otsib enampakkumisega

ARENDAJAT

Riisiku detailplaneeringu elluviimiseks Setomaa vallas Mikitamäe külas.

Detailplaneeringuga on ette nähtud 6 elamukrundi, juurdepääsutee ja arendusega kaasnevate kommunikatsioonide väljaehitamine.

Enampakkumine toimub kirjalikult. Alghind 30 000 eurot

Pakkumiste esitamise tähtaeg: 3. juuli 2026 kell 9.50.

Täpsemad tingimused: setomaa.ee

33 kirivät keväjät

Juba 33 aastakka om keväjält Verskah värmilist pitsi näudätü. Timahava tõi pitsikonkursilõ 23 inemest kokko 25 tüüd. 14 om suurto inemeste ja 11 tüüd nuuri tettä. Kõigi töiega om kõvastõ vaiva nättü. Aitumma pilotajatõ!

KALAINGRIT

Seto pitsi konkursi teema oll' sookõrd „Mullõ kõkö meelelitsõmp pilo“. Alati saa küüssü, õt minkpoolõst meelelitsõmp, kas om illoõ, lihtsa, keerulitsõ mustriga, praktilinõ vai om hoops määnegi mälestüs määndsegi pitsiga.

Meelelitsõmp tähendä-i alati värmilõ, tuul võisõ olla' hoops muu tähendus. Või olla', õt teit vana linige päält vai näit tuud pitsi kohkilgi, vai õt tiit taad pitsi edimäst kõrda, a või olla', õt olõt just pallõ pilotanu ja tuuperrä sullõ meelelitsõmbast saanu. Mõnõl või-olla' oll' pitsi õpmisõ man hingeperrä oppaja.

Mullõ kõkö meelelitsõmp pitsi pä-i olõma õnnõ illoõ mustril, tuu või näudädä' määnestki mäletämist, mõistmist ja käsitüükultuurist just niimuudu arvusaamist. Vana ao naisi päälilige pitsi tuuminõ tämbäse ao õgapäävamuudu – tuu tege joba pitsi erilitsõst nigunii.

29. mail kell 15 om pitsipäivi lõpõtus ja õhõgatas vällä parempa' meistri'. Sis kuulõmi taa aigunõudva käsitüü tegijidõ käest, õt mille üts vai tõõnõ pilo om näile kõkö inämbä miilmüüda. Kaegõ' pitsitõid aolehest, internetist vai tulkõ' Verska kultuurimajja vällänäütüst kaema.

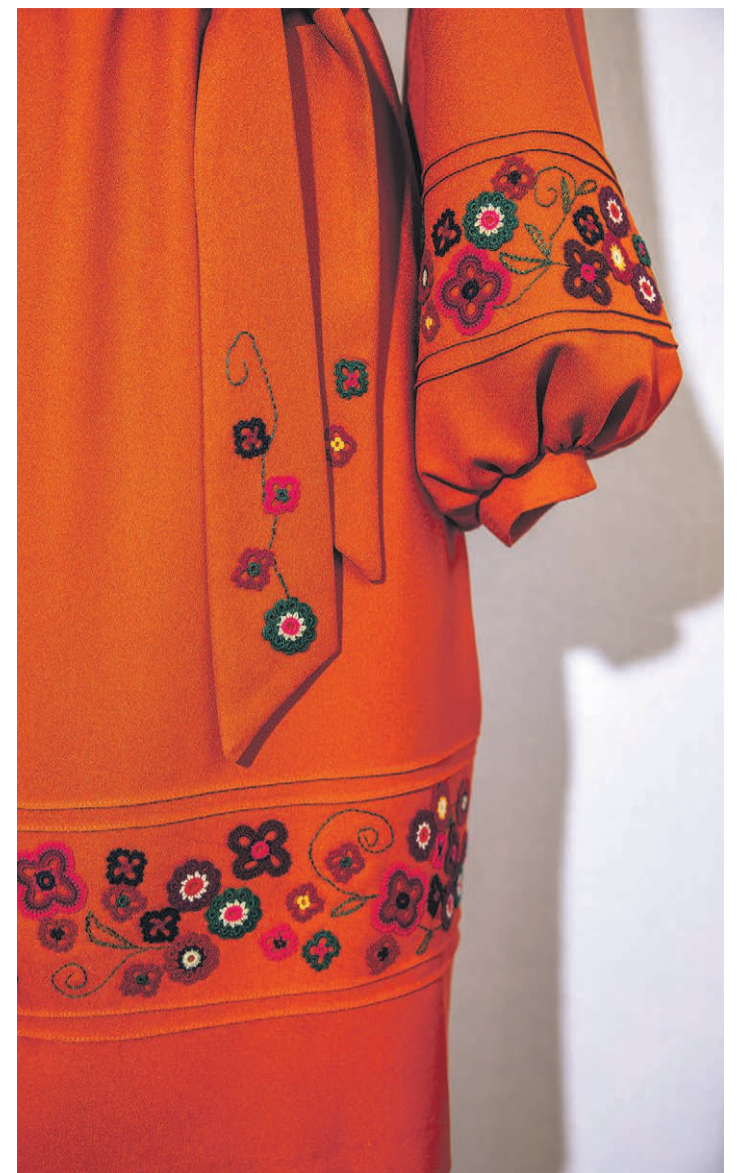
Kuuh pitsitõiega saa nätä' ka seto naase päälilige teema-aasta näütüst.

Lilli' kruuduh

Jakk „Looklõvalt raal“

Ei midägi tagasihoidlikku

Linik „Imäkõnõ ilolinõ“

Lõpukleit

Seto päälilige pitsiga ilostõt sall

Päälilige lemmikpits

Seto kotikõnõ

Sõsarõ leelopark käve Viromaal

NASSARI ELVI

Suurõh liinah olõ-i seto laulu alalõ hoita' kerge, selle õt laulmisõ jaost piät mõistma ka seto kiilt. Mõni hafotas pallõ ni saa pikä ao pääle kah üte vai kats laulu selgest, a siski om nätä', õt seto perreh sündünü' inemisõl, kiä om harinu' kotoh vai küläh kiilt kuuldma-kõnõlõmma, lätt laula selgest opinõ õks võrk-sampa. Olõ naisilõ ülnü', õt ku' veiga tahta', saa laulusõna' selgest, õnnõ laulupruumi tulõ õga nääl platsi tulla'. Olõ tähele pandnu', õt ku õks iih om määne jo varahampa ar'kim-mütet vällasõit ja laba pääl esinemine, sis õks jätetä-i laulupruumi tulõmalda'.

Pääle Setomaa olõmi aastit käunu' laulmah välähpuul Ees-tit, a sis ku maalõ tull' karoonatõbi ja peräst vil kah muu' hädä', naksimi seto leelot tutvustamma Eesti eri kotussih. 2022. aastal kävemi Võromaal Kandlõ kultuurimaja laba pääl laulmah, 2023. aasta talvõl laulimi Läänemaal Haapsaluh kolmõkuningapäävä laado pääl ni suvõl Tartomaal Palal Kodavere Perimuskeskusõh. Minevä aasta kävemi Lääne-Viromaal Rakvere muuseumi aoluulitsõh saalih esinemäh ja õoo aasta joud' järg Ida-Viromaa kätte.

Perräkullõminõ. Saiõ minevä sügüse kokko uma ülikooliagisõ kursusõvele Reimaa Valloga, kiä om no' Jõhvi vallavanõmb. Tull' juttu, õt Sõsarõ vöisi' tulla' sin-näkanti laulma. Vallo ütäl' kõr-raga, õt noh, teil jo Viromaal uma Seto saatkunna esindäjä Rebban Aare, õt timä kimmäh võtt teid vasta. Aarest olli ma kuuldnu' ja Radaja vestivalil timmä ka silmänü', a tutvva olõ-õs. Vallo soovit' kõnõlda' Jõhvi kultuurijuhi Tallermani

Sõsarõ naase' üteh pererahvaga Kaevuri maja kodukohvigu repi pääl.

Trofimovi Romani pilt

Riiaga ja timägä kõnõldõh saimi kokkoleppele, õt esinemisõkõ-tusõna om keväjäst vällä paku' Tammigu rahvamaja.

Tuu kultuurikeskus on väi-koh alõvikukõsõh õkva Jõhvi küle all ja sisse säet üteh vanah mõisa abihuonõh (Tammigu mõisa pähhoonõh palli maani maaha 1943. aasta keväjä). Säälsamah alõvikukõsõh, mitte kavvõh kultuurimajast, om ka Aare eläminõ, minkõga om liidõt peo- ja majutusõkotus Kaevuri maja. Ku Aarega kõnõli, ütäl' tä, õt tulõ kah mi kontserti kullõma, ja pallõl' meid peräst hindä mano kõstma.

Esineminõ Tammigu rahva-majah. Puulpühä, 25. aprillil sõidimi Tallinnast vällä ja ilmakõnõ õll' hummogu illoõ. Rahvast nakaõ kogonõma ja

kultuurimaja saali joud' kont-serdi algusõst paarkümmend kohalikku inemist, mõnõ' tull' ka Jõhvist. Oll' nii vindläisi ku' eestläisi ja muidogi kohalik seto Aare, kiä pidi inne mi laulma nakkamist ka kõnnõ. Sis nakaski mi tunniaolinõ kontsert pääle. Meid õll' kokko 11 naist, inäm-büs olli' kah iisttlejä'. Laulimi praasnigu- ja tüülõulõ, teime kah kol' laulumängu ja kol' kargust. Leelotamisõ ja tandsmisõ vahepääle kõnõli ma leelo-pargist, setodõst, näide kumbist ni rahvarõivist.

Pillimiis õll' meil õsovoori Roosimäe Helene, kõik tandsu' lätsi' hõste kõrda. Helene ütäl' veiga vanaperrä killõt ka põllu-laululõ, midä olli kavva hafotanu' ja saanu' kätte tuu mustisõ helü. Saali akustika (helükumu) õll' hüä ja esineminõ

läts kõrda, õnnõ rahvast võinu' inämäh olla'. Kultuurimaja tüütäjä ja mi vastavõtja Vähi Heli arvas, õt vaest õll' põhjusõst tuu, õt meid tutvustava plakadi pääl õll' õnnõ nelli naist ja sis mõni arvada võidsõ mõtõlda', õt tuu leelopark olõ-i suur. Ka nii või johtuda - loe-i illoõ pilt, a lugõ tuu, ku suur paabapark pildi pääl vällä näkküs! Tõonõ-kõrd tiia arvõsta'.

Ku kontsert läbi sai, anti meele üle kingtõise' ja tenõsõna' kultuuritütõtõidõ puult. Tenõsõnno tull' ütlemä ka üts Jõhvi vindläistest abielopaar, kiä' ütli', õt sõnost saa-s joht arvu, a meid õll' illoõ kaia' ja laula kullõlda'. Olõmi tenõli-gu' kohaligulõ rahvalõ ja teh-nämi Vähi Helit ja Musako Vik-toriat lahkõ vastavõtõmisõ ja ilõsa kohvilavvakõsõ iist. Kul-

tuurimaja, koh üteh otsah ka väigokõnõ raamadukogo, õll' veiga illoõ, apar ja puhas ni saali helükumu nii hüä, õt määnd-sitki helütõrosit õlõ-s vaiagi.

Kokkosaaminõ Aare man. Kaevuri maja om tuntu kotus Ida-Viromaal, mia pakk võõrilõ üümaia, lämmäl aol kah pido-pidamisõ kotust, koh suurõh aiah saa lihha kütsä', sannah kävvu' vai sis määnest oppust telli'. Oppi' saa leeväküdsä-mist, käsitõid, asju paranda-mist ni aiatõid (kae' ilmvõrgust aare.ee). Kinkõl huvvi, saa üteh peremehega minnä' ümbre alõva jalotamma vai kai-vandusmäkke runima.

Aare om hüä kõnõlõja, aamõ-tilt pulmavana ni kah pidojuht, mi peräle joudõh lätski kõrra-kõsõ ao peräst ütine kulataminõ vallalõ. Hañsat pakkõ peremiis, kohvi, võileibu ja hüvvä uma-küdsõ kohõimäpiirakut per-naane Reve. Kõstma olli' kutsut kah Aare imä Öie ja veli Arvo, kiä' miika kah üteh kulädi'.

Öie, kinkõ näiopõlvõnimi õll' Metslind, sünnükodo om Vaõla küläh. Kuuli käve Obi-nitsa, a' keskkool Meremäl jäi lõpõtamalda', selle õt sai tutv-vast uma tulõvasõ ülä Mein-hardiga, kiä timä ar' Viromaalõ elämä tõi. Meinhard õll' Võro-maa juuriga miis, käve nelli talvõ Tsäpsi algkoolih. 83-aas-tanõ paabakõnõ õll' meid kul-lõldõh veiga rõõmsa, ütäl', õt uma Setomaa noorõpõlvõ elo tulõ miilde. Timägi laul' miika üteh. Ütäl', õt iist võtta' inäm jovva-i, õt hõngu võtt kinni, ja tandsjat kah inäm ammuki olõ-i - õnnõ rattidõga tooliõh pases tõistõ abiga kohe helõma.

Joba pido algusõh võtt peremiis plaani tutvast saia' - õga-üts meist pidi kõnõlõmma, kost Setomaa nulgast tä peri om, kiä' olli' vanõmba' ja kuis om hindä

kõidõs seto keelega. Kõik mi pargi naase' omma' seto juu-riga, a kõik olõ-i sündünü' inäm Setomaal, seto kiil kah lää-i inäm kukki ladusahe. Jutu seeh tull' vällä tuugi, õt mi pikäolinõ leelotaja Luga Maie om sündünü' sääl lähkoh ja lõpõtanu' Ahtmõ keskkooli. Timä esä õll' opnu' kaivandusõ erialal ja tüüt pääle tuud aastit mäemeistrina.

Viromaa seto saadik. Aarel õll' hüä miil, õt mi võti vaivast näile küllä minnä', ja mi saiõ tõe-meeli veiga lahkõ vastavõtõ osalisõst. Helene pilli perrä keerodi' ka maja peremiis ja pernaane ütehkuuh valssi. Kats tunni läts kibõhõhe. Lõpõtõsõ teimi maja aiapoolõ ütõise pildi ni tullgi meil naada' ar' kodo poolõ sõitma. Tegelikult küll Toila poolõ, kohe mi kah ütõest jäimi. Peremiis kutsõ, õt tulgõ' lämmäl aol jalki tagasi, õt kulatamõ sis ütehkuuh õks pikembält.

Timä halgat' miilde tuudki, õt 2022. aastal peeti näide moro pääl suurt setodõ kokkotulõ-kit - Tammigu kaevurimajja sõidi' kokko Obinitsa, Verska ni Põlva seto' üteh ülemb-sootõkaga. Mõnõ' Viromaa setoki' tull'. Tuulõ edimäsele setodõ suurõlõ kokkosaamisõlõ tull' perrä vil paar ütõst setodõ trehvämist Aare man. Ku õgah Eesti maakunnah olõsi' setodõl uma saadik, sis Viromaal om tukõv esindäja joba olõmah ja tuu om Rebäse-Aare. Andku' Jummal timäle joudu ja tervest õks edesi toimõnda'!

Lõpõtõsõst ütõle edesi pere-rahva soovi: kinkõl om huvi näide elämisõ-olõmisõ ja ette-võtõmistõ vasta, a olõ-õi aigu kaema-kõstma tulla', vöi saia' põhalikkut tiidmist näoraama-dust, kirotõdõh sisse otõsmis-sõna: Kaevuri maja.

Setomaa noorõ' saava' kandidiiri' Eesti Maaüli-kuuli välähpuul konkurssi opmiskotussilõ

Eesti Maaülikuul võtt ka 2026. aastagal välähpuul konkurssi opma kooni' kol' Setomaalet peri nuurt (<https://www.emu.ee/> kandideerimine-bakalaureuse-ehitusinseneri-loomaarsti-jarakenduskõrgõharidusõpõsse).

Välähpuul konkurssi kõtõsõsidõ pääle kandidiirõmisõ jaost om vaia Setomaa Liidu ja Seto Kongressi Vanõbidõ Kõgo soovust. Soovõtõsõ saamisõ jaost tulõ saata' CV, soovivaalõdus ja motiivõsõnõkirri 1. juulist 2026 aadressi pääle info@setomaa.ee. Poolõ lehekõle pääle kirotõda' ummi mõttit, õt kuvvamuudu valit eriala opinõ õvitas edesi arõndada' ello Setomaal.

Kindlahe om vaia õigõ ao pääle esitä' sisseastõmisõ jaost dokumendi' Eesti Maaülikuuli, pallõ panda' tähele tiidõand-mist Eesti maaülikooli lehe pääl (<https://www.emu.ee/sisseastõmine>).

3. juulil om Setomaa Liidu ja Seto Kongressi Vanõbidõ Kõgo puult kokko säet komisjoni vestlus kandidaatõga'. Kõnõlõ-

misõ man hinnatas innekõkkõ kandidaatõ innitsit tegemisi kodokandih, huvitatust ja tiid-misi uma kodokotusõ elõst ja kultuurist, valmisõlõkit osa võtta' kodokotusõ elo edendä-misõh ja seto organisatsioonõ tüüh. Välähpuul konkurssi vas-tavõtõ om Setomaa Liidu, Seto Kongressi Vanõbidõ Kõgo ja Eesti Maaülikooli vaihõl sõl-mit lepingu alusõl. Eesti Maa-ülikuul om andnu' võimalusõ Setomaa noorilõ kol' väläh-puult konkurssi opmiskotust aastagast 2005.

Mano saat küüsõdä 5106664, info@setomaa.ee (Kaja Tullus).

TULLUSA KAJA

Tõlknü' Sarvõ Öiõ.

OUT tiatri kuvvõs huuaig tuu lavapääle suurõs kasunu' Pipi Pikksuka

BREIDAKSI ARVED

Obinitsa Uus Tiatri tuu mai lõpuh tiatrisaalõs kobendõt küünõh lavapääle Kauksi Ülle näütemängu „Kui Sa mind enam ei armasta“, koh üleilma kuulsast kossaga' verrevpääst Pipi Pikksukast om saanu' täüskasunu' naane, a kiä moodulitsõ ao eloihkujodõ sisse taha-ai ar' mahtuda'.

„Mi olõ aamõdih Obinitsa Uue Tiatri 6. huuaig tükü lava-pääle tuumisõga“, kõnõlõs dra-maturg Kauksi Ülle. „Etendüse päälkirri om „Kui Sa mind enam ei armasta“. Sõo om mõõtõt Lindgreni Astridi raamadust „Pipi Pikksukk“, elõst hindäst ja täambätsõ päävä keerõlõsõst ilmast.“

Täpsebält hargnõs vallalõ lugu aost, ku Pipi om saanu' täüskasunust. Kas ja kuvva-muudu ummi verevidõ kossõga' ja tedretähnega' kuulus tüdro-kõnõ suurõna suuri ilmah kõrda saa?

„Ku Pipi suurõst sai, läts mehele kindlahe Tommylõ, om

OUT tiatri pruuv.

Kauksi Ülle pilt

Kauksi Ülle kindla. „A kuis sis lätt, ku nä inäp tõonõtoist sal-li-i, ei armasta? Kas lätt tõõsõst aig vai lätt tõõsõst Pipi?“

OUT tiatri näütemängu' sünnüse' paprõ pääle sügü-setsel aol ja näütlejä' nakasõ' opma talvõl, õt keväjä ilda vai varra suvõl esietendüs anda'. Parhilla' käävä' küünõsaalih proovi'.

„Lava om jo paaigü valmist ehitet, kostüümest mõnõ' jo perüs valmi', mõnõ' viil nõgla küleh kinni,“ kõnõlõs Kauksi Ülle. „Lauluhafotusõ' käävä' ja maikuu viimätsil päivil tulõ meil esietendüs.“

OUT tiatri näütlejä' omma' eisnaanu' ja nimetäse' hin-näst külätiatrist. „Mängukava om tõsinõ, kukki' nalja saa ka'.

Mõntõkõrd om tükü kaumatou-kajast innidseao jutus, tõonõ-kõrd küläjutt, sookõrd Lind-greni Astridi raamat „Pipi Pikk-sukk“, kõnõlõs Kauksi Ülle edesi. „Sõo verevidõ kossõga' tegeläne saa jo 80 aastakka. Timäst vaimustõt lugõja' saava' vanast, a kas Pipi ka' vanast jääs? Kuvvamuudu tä sõo ilma aol kõrda saa? Kas terveh mõis-tus jääs õks sõoilma hammas-tõõrõ vaihõl tervest?“

Õt selge olõs, sis tulõ võtta' Fienta keskkunnah pileidi-järekkõrda.

Näütemängu' mängvä' ja laulva' Orava Kairi, Riitsaarõ Evar, Ojametsa Lea, Blumi Priit, Kuusk Kairi, Küppar Kristi, Hõrna Rieka, Malkovi Pille.

Tõlknü' Sarvõ Öiõ.

Üts mälestüstraamat Petserimaast

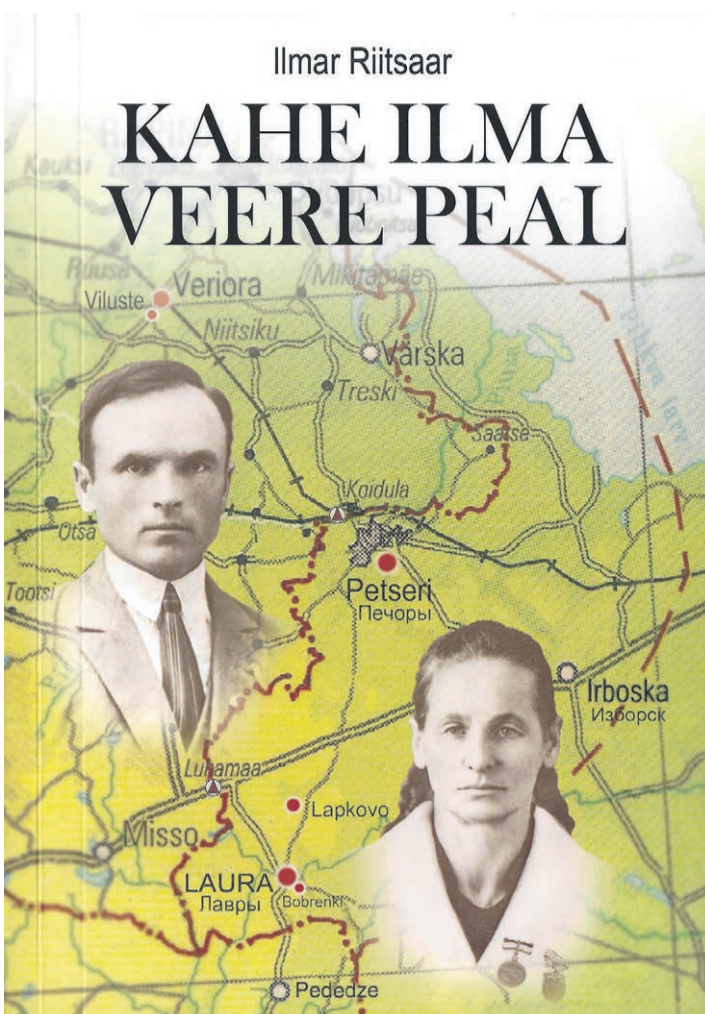
Minevä aasta tull' trükist vällä Raudoja Ahto raamat „Eesti ja vene vahel – minu lood Petserimaalt“ – mitusada lehekülge teksti. Šoo aasta märdsiuu lõpuh ilmu Petserimaast külältki ohkokõnõ mälestüstraamat Riitsaare Ilmarilt. Raamadu pääkiri om „Kahe ilma veere peal“ ja sääal om juttu elost umaolitsõl Petserimaa piirilal, paigah, koh sai' kokko Eesti, Läti ja Vinne piir. Parhillatsõl aol kau tuu ala Pihkva oblasti Petseri rajooni sisse.

NASSARI ELVI

Riitsaare Ilmar om sündünü' 1951. aastal ja eläs Talnah. Raamatuh om pääl timä hindä mälestüiste vil kah Pihkvah elävä vanõmba sõsarõ ja ildaigu ar koolnu' vele mälestüjutta. Olgu' joba siih ar' nimmät kah väärnime asi – Laura kandi Riitsaare' olõ-i sootška Riitsaare Evari sugulasõ. Laura lähkoh Bobrenki küläh elänu' katsa latsõga suurpereh ol' muialt Petserimaalõ elämä tulnu' eestläisi perrätulõja. Laurah ja Laura ümbre elli' eestiaol vindläisi kõrval vil kah eestläse' ja lätläse', setosil ol' veidõ. Laura, illatsõmba nimega Lõuna valah olli' suurõ läti külä', koh ka uma' kooli' ja kerigu'. Laurah elli kaupmiihi ja käsitüüli, sääal ol' kah mõis, minkõ perämäse' peremehe' olli' mulgi' – Sarri Piitre ja timä poig Andre.

Trükkit om raamat Talnah trükikuah Librix Print, kokko om sääal 60 lehekülge ja 34 pilti. Inämbüs pilte om inemistõst ja näidega köidet dokumendõst, om kah vahtsõalitsi reisipilte ja paar aoluulist külältki tiidä' pildistüst eestiaolitsõst Laurast. Raamadukaasi pääl om kujondusõst trükkit kaardipala' Laura ümbrüesest vanal (1938) ni vahtsõl aol, edimäse kaasõ pääl lövvämi ka raamadu kirotaja vanõmbidõ pildi'. Ohkokõisi raamadukaasi sisekülgi sisse omma' trükidü joonustusõ' kunagisõst ar häänu' kodo-talõst ja -morost. Puutro abiga om autori juhatusõ perrä talõpildi kokko säädnü' timä sõsarõ latsõlats Lopatkina Marija. Tütirik om säädnü' paika vil kah raamadu kunstilitsõ küle ni tennü' kah külendüse. Olgu' siih ar' nimmät tuugi, õt Marija sündü külh Pihkvah, a' oppõ umast huvist sääal selgest eesti keele ni tull' Eesti elämä-opma. Tartoh lõpõl tima korgõmba kunstikooli ni tüütäs no' Talnah kunstniguna.

Raamadu sisu toimõndajast olli algusõst pääl eis', peräst kai sisupoolõ üle ja tekõ sõnaparandusõ' Alumäe Helen. Helen om kogõnu' ja tähelepänoõlik toimõndaja. Eestikeelise raamadu kõrval and' autor vällä vil kah samasäändse vinne-

keelidse, selle õt suur park sugulaisi eläs Vinnemaal (osa ka Lätimaal). Teksti avit vinne kiilde ümbre panda' Lašmanova Alla. Raamat joudsõ trükikuast vällä inne Ilmari 75. sünnüpäivä aprillikuu. Illo maamärk!

Üttekokko läts teksti ülelugõmisõ, toimõndamisõ, tõlkmisõ ni kujondamisõ-külendamisõ pääl pia puul aastat. Ašaaajamisõ tüü nõud aigu ni rahha. Tuu viimäde olulitsõ asaga om toest olnu' koolijuhist naane Riitsaare Izabella, raamadu tiitelhel om tälle kah teno avaldõ. Trükimiskulu' omma' tiidäki' korgu', nii omgi mõlõmba raamadu trükivarv külältki väigokõnõ. Tuust või kah arvu saia' – päämätselt om tuu kirotõ umalõ suguselidõ mõtõldõh.

Perrelugu

Raamadu suur häädüs om tuuh, õt elost Petserimaal om ant ülekaehus sääal elänu' eestläse pilgu läbi. Riitsaare Ilmar kirotas ummist juurist, vanõmbidõst ja näide kokkosaamisõst, 1950.–1960. aastidõ kalhoosi-aost-elost, suurõ perre latsist ni näide saatusõst. Saamõ tiidä', õt timä vanavanavanõmbidõ juurõ haardu' Võromaalõ Vastõliina, Rõugõ ja Rāpinā kihlkunda. Raamadu autori imä vanõmba' olli' Võromaal vällä-rännanü' Peterbuura lähkohe. Imä Landrati Hilda sündügi Koporje lähkoh.

Esä Riitsmani Oskari vanõmba', kiä' elli' Rāpinā kihlkunah, olli' niisamatõ Vinnemaalõ üteh väigokõsõ tütre ja pujaga vällä rännanü'. Nimä' lätsi' elämä Vologda kubõrmangu, kohe joba 20. aastasa algusõh läts pääministri Stolõpini põllumajandusõ ümbrekõrraldamisõ (reformõ) aigu hulga

rahvast Liivimaa kubõrman-gustki vahtsõt maad saama. Kuzjugi (eesti keeli Kuusiku) jõõ viirde tekkü' suurõ' eestläiste külä'. Ku' Vinnemaal tulli' võimulõ verevä' ni elo ja elämisõolo' lätsi' ar' veiga keerolitsõst, paeti ar' tagasi Eestimaalõ. Kodomaalõ tulli' ka Ilmari mõlõmba' vanõmba' ja imäpuulnõ vanaesä. Esä vanõmba' ja sõsar jäie' elämä Vinnemaalõ Naumovo küllä, a' esä läts elämä Tartohe, koh tekõ läbi sõvāeteenstüse. Imä üteh uma ledest jäänü' esä Gustavi ja sõsaridõga lätsi' elämä Petserimaalõ Lapkuva küllä. Lapkuvah, koh elli' imäpuulsõ' sugulasõ', ehtedi vahtsõnõ kodo. Imä sõsarõst Emiliest sai latsilõ kasuimä.

Imä veli Rudolf, kiä' oll' Eestih võigõlnu' vabadussõah, sai autasomaad, a tervüsehädä' olli' säändse', õt kuuligi ar'. Autasomaa sai esä Gustavilõ, kiä' võtt tuu vällä Laura lähkohe Bobrenki küllä. Sinnä' ehif' tä kah huunõ', talo nimest sai Lohu (Lohu). Ilmari esä Oskar, kiä' oll' mõistja õga tüü pääl, sai uma tulõvasõ naasega tutvast arvada Laurah laado pääl. Laulatus peeti 1936. aastal Põlva kerkoh. Ütinõ väärnimi Riitsman muudõti ar' 1937. aastal Riitsaarest. Oskarist sai kodo-väi, peräst kah Lohu talo pere-miis. Talooelost om mälestüteh pallõ juttu, talo kotsilõ om andmit kaet ka rahvusarhiivist.

1938. aastal sündü perrehe edimäne lats, tütar Eve-Riina, kiä' om pikält elänu' Pihkvah ja eläs nüüdki sääal puja man. Katõ aasta peräst sündü kah tõõnõ tütar Aino. Pääl nuid sündü kuus poiga, kinkidõ sünnüaõ' jäävä' joba sõaõ (Vinne- ni Säksa aõ) ja päälesõõ aõ aastidõ sisse. Katsalatsõlisõst Riitsaare perrest omma' täämbät-

sel pääväl eloh vil iält viirmätsõ' – kõkõ vanõmb tütar ja kõkõ noorõmb poig (raamadu autor). Õkva ildaigu, aprillikuu algusõh kuuli 82. eloaastal veli Riitsaare Koit, sündümisõ perrä viies. Koit tüüt umal aol Laura sovhoosih, oll' sääal pikäaolinõ ja veiga avvustõ elektrik, tund' ka insinõoritüüd. Aastil 1960–1970 vidi timä iist Laura ümbre olõvidõ külli elektri sissesäädmist. Timält omma' kah mõnõ' kirjapantu mälestüse' taloelost ja kalhoosiaost. Pikemb jutuss om raamatuh sõsar Eve-Riinalt, kiä' mälehtäs vil kah sõaõigu ja pagõmiisi.

Kodokanti Laura jäie' edesi tüüle kol' Riitsaare-velja: Koit, Kalju ja Rein. Vele' teie' inämbüiste tüüd ütehkuuh: Koit mõtõl' plaani vällä, Rein sohvrina tõi massinaga matõrjali paika, ni Kalju, kiä' kah elektrikust opnu' (nigu veli Koitki), tekõ ar' kõik elektriga köüdet paika- ja kokkosäädmistõ tüü'. Ümbre Laura elänu' inemisõ' mälehtäse' vil parhillaki' näid ku' „eesti mihi“, kiä' umma tüüd veiga põhaligult ja kõrdapite teie'. Kuna kõik vele' mõistõ' nii eesti ku vinne kiilt, sis oll' tuust pallõ api – sai loohvkahe kõnõlda'-suhõlda' Pihkva natšalnikõga ni kah umakandi taloinemisiga, kinkõ moro päält elektriliini' läbi joosi'. Veiga pallõ' külä' saiõ elektrivalgusõ ja nii või üldä', õt Riitsaare-vele' olli' nuu', kiä' jäti' uma kodokandi edesiminekil maaha olulitsõ järe – elektri tulõkiga läts küläelo õks hulga kergembäst, moodulitsõmbast.

Autori latsõpõlv

Ilmar om uma kodoperre latsist ainumas, kiä' nakaõ algkuuli käuma Eesti poolõlõ, Vilustõhõ. Tõõsõ' perre latsõ' opõ' Laurah, koh opminõ käve vinne keeleh. Suurõ uhkusõ ja lämmä süamega kirotas Ilmar uma veiga tüülistõst vanõmbidõst, kiä' joudsõ' kõik säidse last (õts kuuli üsälõstõna sõa aigu) ülest kasvata' ja ar' koolita'. Imäl oll' vahel veiga rassõ toimõ tulla', kuna pidi huult pidämä ka puja iist, kiä' sõa aigu saadust hiitümisõst jäigi eloaost vigatsõst. Tõõnõkõrd tull' kah kõvastõ õigust takah nõuda'. Juttu om tuustki, kuis imä läts aamõdivõimõ manõ kaibama suurõ massu peräst (perreh oll' uma hobõnõ). Imä pand' inne minekit hindäle rõnda uma avvuraha, Imä Au ordeni. Tuust ollgi kassu – hobõsõmassu pia-s inämb masma.

Latsilgi tull' kotoh õgasugumaist tüüd tetä'. Tuu jaost, õt perreh ots otsaga vällä tulla', pidi esä minemä riigitüüle Verioralõ müüblitüüstüsehe, koh sai ellä' asutusõ ütiskodoh. Väigokõnõ Ilmar nakaõ elämä kooli internaadih, õga nädäli lõpuh tull' jalaga kõndi' Vilustõst Verioralõ esä manõ. Tuu jaost, õt kodo imä manõ jouda', tull' maaha sõita' mitokümmend kilomeetrit: liinibussiga Verioralt Petserihe ja säält sis edesi Laura. Esä kotsilõ om autor kõnõlnu', õt timäl oll'

kunstiannõt ja rassõ päälesõõ aõ avit' üle ellä' õlivärmega maalminõ ja pilte müümine. Häste lätsi' kaubast perrätettü kuulsa' maastigupildi' – ka rassõl aol taheti kodo saina midägi ilosat.

Suvõaol tull' maalatsõl kotoh haina- ja aiatüüd tetä' ni kafah kävvu'. Kafah käuminõ olõ-s Ilmarilõ sukugi meelüs, ikäv oll'. Tõõnõkõrd, ku lennugi' taiva all üle lintsi', sis kafatsurakõnõ kõõ kai ja mõtõl' – kohe ja ku kavvõ nää' külh lindasõ'. Igätsüs tull' päälõ – tahasi' eis' ka kohegi kavvõndõhe. Nuu' latsõiä unisusõ' sai' täüdetüs – suurõna vei elosaatus Ilmari sagõhõhe võõrit maid ja merri kaema. Üttekokko om timä saanu' uma tüü peräst kävvu' mitmõl mandril ja mitmõkümneh riigih. Minevä aasta lõpuh sai ar' kaetus kah Austraalia mannõr.

Kafatsurast sai meremiis

Johtu nii, õt suurõ perre latsõl tull' minnä' opma sinnä', koh oll' olõmah riigi tugi ja massulda eläminõ. Säändse võimalusõ and' Talna merekoolih opminõ. Kõrd koolih kõva, pia-äig nigu sõvāeh ja oppi' tull' vinne keeleh. A tüürõiva' anti kooli puult, eläminõ ütiskodoh oll' massulda ni massõti vil kah opmisrahha (stipendiummi). Pääle lõpõtämist sai tsura laivamehhaanigu paprõ' ja peräst vil kah külmätämisõ-agrõgaatõ mehhaanigu paprõ'.

Ku tull' sõitma naada' suuri kaubalaivu pääl, pidi pallõ manõ opma, kuna vastutus oll' joba kõigi nuidõ laivah olõvidõ õhupuhkmisõ- ja külmätämisõ aparatõ-massinidõ tüüh hoitmisõ iist. Amõdinimetüs oll' refmehhaanik ja eiski sis, ku kõik läts üle automaatiga pääl, pidi sääne mehhaanik kõkkõ hoolõga perrä kaema. Meresõidu staasi sai kokku ligi puul aastasata. Ligi 30 aastat tull' sõita' reisilaivu pääl. Ilmar om kirotanu', õt elosaatus hoit timmä – Estonia-laiva põhjaminekil ütül johtu tal olõma vabavahetus, nii jäi tä kodo. Ja jäi ello.

Raamadu lõpuh om ant põhalik ülekaehus uma sugulaisi-hõimlaisi nimmist ja eloaastist – tuul om olulinõ tähendus innokõkkõ suguvõsa noorilõ perrätulõjilõ. Raamadu autori vanõmba' ja lähämbä' sugulasõ' omma' kõik matõdu Laura lutõriusu kalmõaida. Sõsarist hindäle rõnda uma avvuraha, Imä Au ordeni. Tuust ollgi kassu – hobõsõmassu pia-s inämb masma.

Kost tuud väiko trükivaruga raamatut sis lugõmisõst võtta' saa? Kimmähe om üts raamat olõmah Veskah Seto Instituudi raamadukogoh. Või ka hindäle saadut raamatut mõnõlõ Talnah lugõmisõst lainada'. Raamatut poodist osta' õi saa', a kinkõl om huvi tuu hindäle hanki', kirotagõ' autori e-posti aadressilõ: ilmar0704@hotmail.com.

Tiidõkõnõ ja kikka-kaadsa'

Pernaane nakas tarõust vallalõ tegemä, tiidõkõnõ sääd hinnäst ka' ussõ manõ. Vällähõng om keväjätselt huvtav. Pernaane ja tiidõkõnõ saisahutva', hingäse' keväjät. Pernaasel omma' uma' mõttõ' ja kaugi', minkõ peräst tä ussõ vallalõ tekõ, a tiidõkõsõ minekiti' omma' viil tiidmälä'. Tiidõkõnõ arvas, õt kõgõ õigõp om kõrrast istu' repi pääl ja kaia' katsipoodi, külõlda' kolmipoodi, õt sis naada' minemä.

Pernaane Kau vällä uma' kaugi' ar' ja lätt tarrõ tagasi, om sääal mõnõ tunni. Päiv om jo korgõbah, ku pernaane tulõ vahtsõst moropäälõ. Täl om käeotsah üts annom ja lätt moropäält vällä, lätt hainama päälõ. Tiidõ kaes mafapuhma alt, õt kohespoolõ pernaane lätt. Täl tulõ ka' huvi tiidä' saia', õt mäne plaan pernaasel om, minkperäst tä lätt hoops tõõsõlõ poolõ ku muidõ. Tiidõkõnõ tillõkõnõ sääd hinnäst pernaase kõrvalõ ja jalostas timäga' üteh.

Hainamaa om tiidõlõ tutva, tä kau siih hiiri otsmah, a mille pernaane siiä' tulõ, kas tä ka' nakas hiiri jahtma? Pernaane kumardas ja võtt mäntsiti' hainu ja pand nuu' anomahe. Mille? Midä tä tege? Kas tä om ullist lännu'? Tiidõkõnõ kau, kaes, nuuhtas ja mõtlõs. Pernaasel om tark tiidõkõnõ, täl om tark kassikõnõ. No kaemi. A siih põllupääl om kindla pernaasega' olla'. Tiidõkõnõ lätt pernaase manõ ja küüsüs, õt tä tahasi, õt timmä tsuut häält-sedäsi'. Ja pernaane häält-seski' umma armast kassikõist, hiitrat hiirepüüdjä.

Pernaasel sai hainu korjamisõst iso täüs ja käänd suu kodo poolõ, nakas tarõ poolõ astma. Nuu' haina' omma' kõlladsõ' ku päiv, nä omma' päävä näko. Pernaane vala haina' lavva päälõ hunkohe, sis aja käega' lakja. Telehvõn. Pernaane pand telehvõna kõrva manõ ja terehtäs ja sis ütles: „Ma käve kikkakaadsu korjamah, panni kuioma. Ku tahat, sis ma või su jaost ka' kofada.“

Vot nii. Tiidõkõnõ sai tiidä', õt nuidõ hainu nimi om kikkakaadsa'. Aa! Kuis säänestmuudu saa olla? Kikast tä tiid. Kaadsa sõnna om tä ka' kuuldnü'. Kuvvamuudu nuu' kokko käävä'? Mille pernaane säänestmuudu ütlet? Vaest tä pett? Usu-üi tuud joht. Näüs, kuna õks saa tiidä'. Vaia otsi' üts loohka kodus ja väigokõnõ päävāmagahus tetä'.

SARVÕ ÕIÕ

Sarvõ Õiõ pilt

JUUNIKUU SÜNDMUSÕ

- 1. juuni kell 9–12 kogokundlik latsi kultuuripäiv „Laps päris elu keskel“ Verska külästükeskusõh ja Obinitsah.
- 3. juuni Obinitsa muusiumi sünnüpäiv.
- 5. juuni tiidüspäiv „Meil on poogen“ Setomaa koolõh.
- 6. juuni kell 15 Luhamaa piirijuusk ja -kauk.
- 6. juuni külvipido Obinitsa puhkõmaja küünüh.
- 8. juuni Setomaa Latsiaia Verska maja sünnüpäivä pidäminõ.
- 10. juuni kell 16 Setomaa Latsiaia Meremäe ja Obinitsa tegevüskotusõ lõpupido Kirsi talõh.
- 10. juuni kell 18–20 päämurdmisõdak Seto Tsäimajah.
- 11. juuni kell 16 Setomaa Latsiaia Verska ja Miktämäe tegevüskotusõ lõpupido Verska kultuurimajah.
- 12.–14. juuni VIII Seto näpotülaagri Kriisa talõh Litvina küläh.
- 12. juuni kell 12 Setomaa Gümnaasiumi Miktämäe opmiskotusõ 9. klassi lõpuaktus Miktämäe opmiskotusõ saalih.
- 12. juuni kell 15 Setomaa Gümnaasiumi Meremäe opmiskotusõ 9. klassi lõpuaktus Meremäe opmiskotusõ saalih.
- 13. juuni kell 12 XVI Satslerinna sõirapäiv Saatse muusiumih.
- 14. juuni kell 12 mälestüsteremoonia Siberähe küüditõt ja sääl tapõt Eesti ohvitserelä Verska laululaval; leinapäiv.
- 16. juuni kell 11 lihtsa hainatrüki tüütärõ Saatse muusiumih.
- 19. juuni kell 13 Setomaa Gümnaasiumi Verska opmiskotusõ 9. klassi lõpuaktus Verska kultuurimajah.
- 19. juuni kell 16 Setomaa Gümnaasiumi 12. klassi lõpuaktus Verska kultuurimajah.
- 21. juuni kell 12 Säitsmemäe avaminõ RMK Lõunõlaagrih Voropi küläh.
- 22. juuni kell 20 Miktämäe jaanituli Miktämäe küläplatsi pääl.
- 23. juuni kell 17 võidutulõ joudminõ Kaitsõliidu saatõt Vabadussõa langõnuidõ mälestüskivi mano Luhamaal.
- 23. juuni kell 20 jaanituli Verska sanatooriumi rannah.
- 23. juuni kell 20 Meremäe jaanituli Meremäe kaemistorni man.
- 23. juuni kell 20 Verska jaanipido Verska laululava pääl.
- 25.–26. juuni seto nuuri perimüspäivä' Kirsi talõh.
- 26., 27. ja 28. juuni kell 20 OUT tiatri etendüs „Kui sa mind enam ei armasta“ Obinitsa tiatriküünüh.
- 28. juuni–2. juuli 24. Rikka Ivvani pillilaagri.

Õnnitlömi tillõköist vallakodanikku!

KRISTIN LIBLIK

SÜNNÜPÄIVÄ' JUUNIH

Majaku Helju – 67

7. juuni
Petseri Seto Etnokultuuri
Ühingu iistvidjä

Nikitini Riina – 65

7. juuni
Höpõhelmi ja Meremäe
miihi leelonaane,
Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Taali Kati – 43

7. juuni
Madaridõ
leelotaja

Lintropi Aado – 70

9. juuni
Liinatüurrõ laulumiiis,
folklorist

Niilusõ Olga – 76

10. juuni
Ilolisõ leelonaane

Pakleri Sirje – 82

12. juuni
Höpõhelmi ja Meremäe
miihi leelonaane

Palmi Riia – 64

12. juuni
Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Siruli Sirje – 62

14. juuni
leelonaane

Lillmaa Tiina – 66

15. juuni
Obinitsa raamadukogo
juhataja

Priksi Kristjan – 49

22. juuni
muusigamiis

Vabarna Jane – 46

23. juuni
sootüska, Seto Kongressi
Vanõmbidõ Kogo liigõh,
Verska Naisi leelonaane

esä Sakarias – 57

24. juuni
kerigumiis, laulumiiis

Tammiste Riin – 36

25. juuni
Tsihibärläste leelotaja

Süvaoro Tiina – 48

26. juuni
Mokornulga koori
leelonaane

Nikolajevi Katrin – 46

29. juuni
Lummo Kati leelopargi
laulja

Kõivu Eha – 75

30. juuni
Kuldatsäuga leelonaane

Luiga Pille – 46

30. juuni
Sõsarõ leelonaane

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Aleftina Haljasmets	96	Pelageja Sass	77
Maria Viiard	93	Lilli Piksõõt	77
Manni Toobre	91	Tiina Põlgaste	76
Luule Aste	91	Joel Gilbert Pierre	
Valentin Saaremts	91	Kuhlmann	75
Einu Mäepalo	89	Ego Kõiv	75
Jevgenija Kozlova	88	Airet Haavaoks	73
Aino Laiv	87	Aino Karja	73
Jaana Talas	87	Elmar Tuus	72
Silvi Kahu	87	Igor Kirsi	71
Valentiina Mehilane	86	Vello Kikamägi	71
Sofia Uibo	86	Nikolai Viskar	71
Sinaida Järv	85	Leonhard Labe	71
Ilse Raiv	85	Heino Toomemägi	70
Olga Andresson	81	Elvo Saar	70
Toomas Teervalt	81	Valentina Gomozova	70
Aino Ilves	81	Helgi Nõulik	70
Elme Haavik	80	Aivar Purik	70
Luule Kuura	77	Lea Kits	70

Leinämi

+ Elle Suss	+ Tamar Rumask	+ Öie Sarapuu
+ Taimi Priikko	+ Auli Kuuste	+ Militsa Turi

IN MEMORIAM

ENNO
UIBOKAND

19.08.1946 – 24.04.2026

Enno sündü 19. augustil 1946. aastagal Pihkva oblastih Petseri rajoonih Ungavitsa küläh Kure talõh. Sääl tä kasvi üteh noorõba vele Heinoga'. Kodo oll lihtsa, a olti hoolõlitsõ', tüülitsõ' ja hoiõti ütstöist. Kodo kujond timäst mehe, kedä mi tundõ ja tiidse.

Enno alost koolitiid Vohina algkoolih. Ku pere kolõ 1960. aastagal Põlvamaalõ Tõdu küllä Kirja tallo, sis tä läts Vastse-Kuuste kuuli. Sagõhöhe tä sõit kuuli jalgrattaga' ja sõit müüidä Kangru talost – kotusõst, koh tä sai tutvast uma tulõvatsõ naase Aimega'. Tuu kokkosaaminõ kasvi aastagidõ joosul minkõstki' pall'õ suurrõbast ja pikebäaolitsõbast.

Jo noorõ mehenä oll nätä' Enno suurt huvvi tehniaga vasta. Talvõ' lätsi' müüidä oppih ja suvõ' tüüd teh, avitõh tiini' rahha Voldemar Sassi nimelitsõh sovhoosih haina teteh. Noorõ mehenä oll täl kõgõpäält motoroller Vjatka ja peräst mootorratas Jawa, mia and tälle sõidurõõmu ja ka' vabadsõ tunnõht. A Enno

taga ütist tiid. Enno tüüelo oll pikk. Tä alost sidevaldkunnah Tarto rajooni sidesõlmõh ja jäi toolõ trust pia neläkümnest aastagast. Tuu ao joosul muutu ilm tävveste tõistsagamatõst – analoogisidest kasvi vällä digitaalõnõ aig, a Enno püüssü aoga' üteh. Ka' ettevõtõ nime' muudõti tõosõst, a timä virkus ja pühendümüs oll samasääne ku inne.

Terveh elõigä oll täl huvi elektrooniga vasta. Ku poodist saa-as löüidä' kõkkõ vaia minevät, sis tä tekk eis' – ehit kõiki nuid asju, midä oll vaia, ka' helivõimõndit, mia' sagõhöhe olli' pareba' ku poodist ostõt. Mõistminõ ja tarkus olli' timäle umadsõ.

1972. aastaga aprillih sündü perre poig Siim, tuvvhõ üteh hüvvamiilt ja andõh elolõ vahtsõ tähendüse. Läbikau-minõ kodotaloga' Põlvamaal jäi tugõvast – tubli poig avit ummi vanõbit nii põllutõie man ku ka' eläjidõ pidämislõ. 1977. aastagal ehit Enno ummi kässiga' traktori, minkõga' sai avita' nii umma pereht ku ka' naabrit.

Aestagidõga' kasvi tukõv tahtminõ saia' hindäle uma kodo ja 1980. aastagal alostõdigi' maja ehitämist. Enno tarkusõ' ja huul tull' siih hõste vällä – tä projektiire maja eis' ja ehit tuu päämätõst ummi kässiga' üles. Puutüü oll tälle süämeperä ja ka tuu jaost vajaligu' massina' tä tekk

sagõhöhe eis'.

1991. aastagal sai tuu suur ja süämega' tett tüü valmist ja pereh kolõ umma vahtsõhe kodo – kodo, mia oll luud armu, huulvusõ ja pühendümisõga'.

1995. aastagal sündü latsõ-lats Indrek, tuvvhõ perre jäl' vahtsõst hüvvamiilt.

Aestaga' lätsi' tüüd teteh ja kodotsidõ tegemisiga ja 2009. aastagal joudsõ kätte aig jäää' pensi pääle. Tuu and Ennolõ võimalusõ pühendüidä' inäbä uma hobidõlõ. Kõgõ süämeperä oll tälle pildistämimõ – kaamera oll täl kõõ üteh. Timä puult kinni püvvet ilosa' ao', kotusõ' ja inõmisõ' omma' jäänü' meele mälestüest.

2019. aastagal sai Enno vanavanaesäst, ku sündü latsõlatsõlats Raien – vahtsõnõ elo, vahtsõnõ rõõm ja järepevüs.

Läbi ummi juuri jäi Enno Setomaaga' kõüdetüst terve umast elost. Ku kuvvagi-muudu sai, sis tä õks käve Setomaal.

Enno elotii jääs miilde ku jutus hoolõst, tarkusõst ja huulvusõst, mia' paistu' vällä nii timä tegemisist ku ka' lähebidõ elodõst.

Leinäjä'

Hüvästejätt toimu
3. mail 2026.

Leinätalitus oll Peetri keriguh
Tartõh, muldasängütämine
Raadi kalmistul.